

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

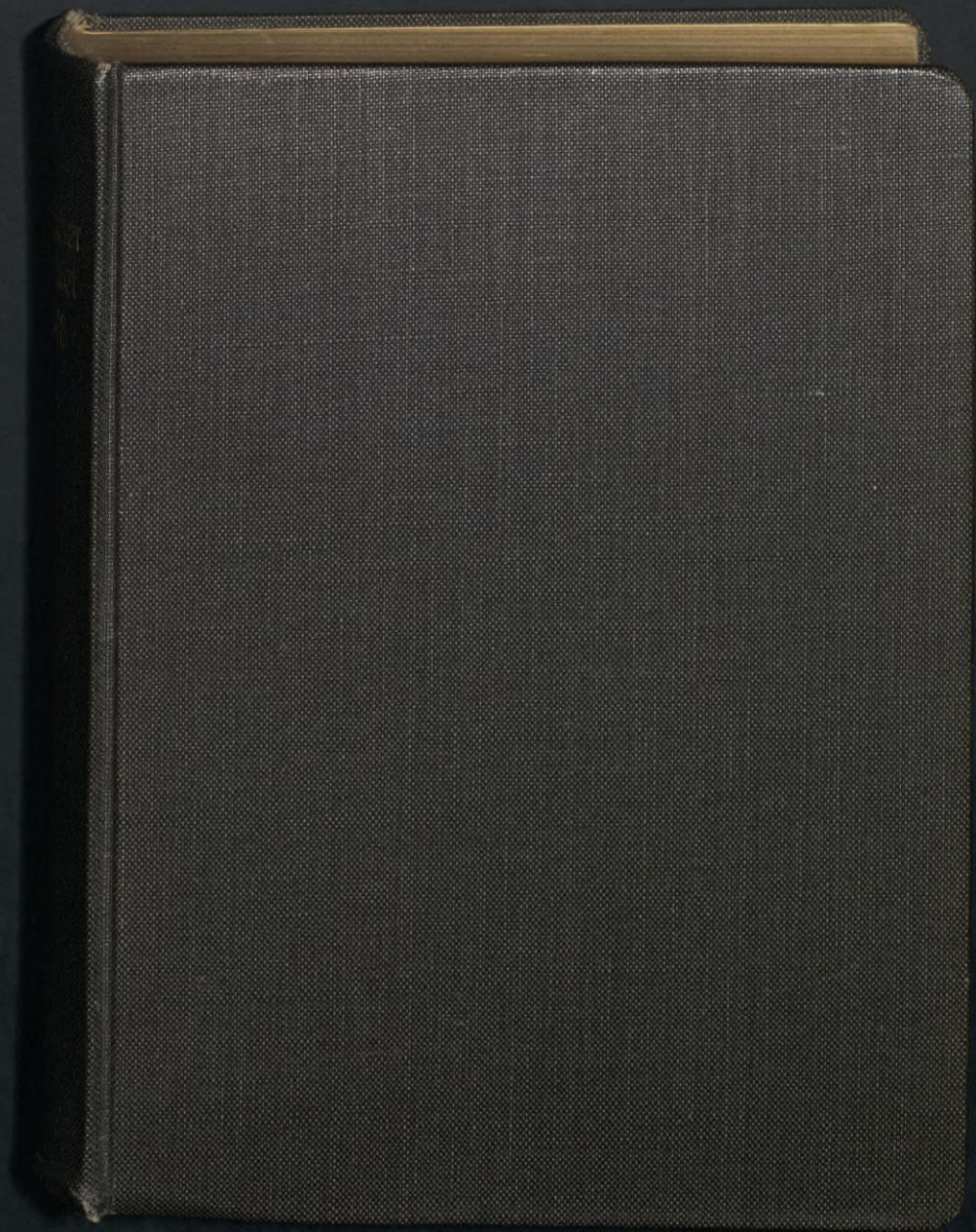
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

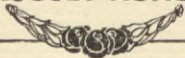
UPPSALA
UNIVERSITET

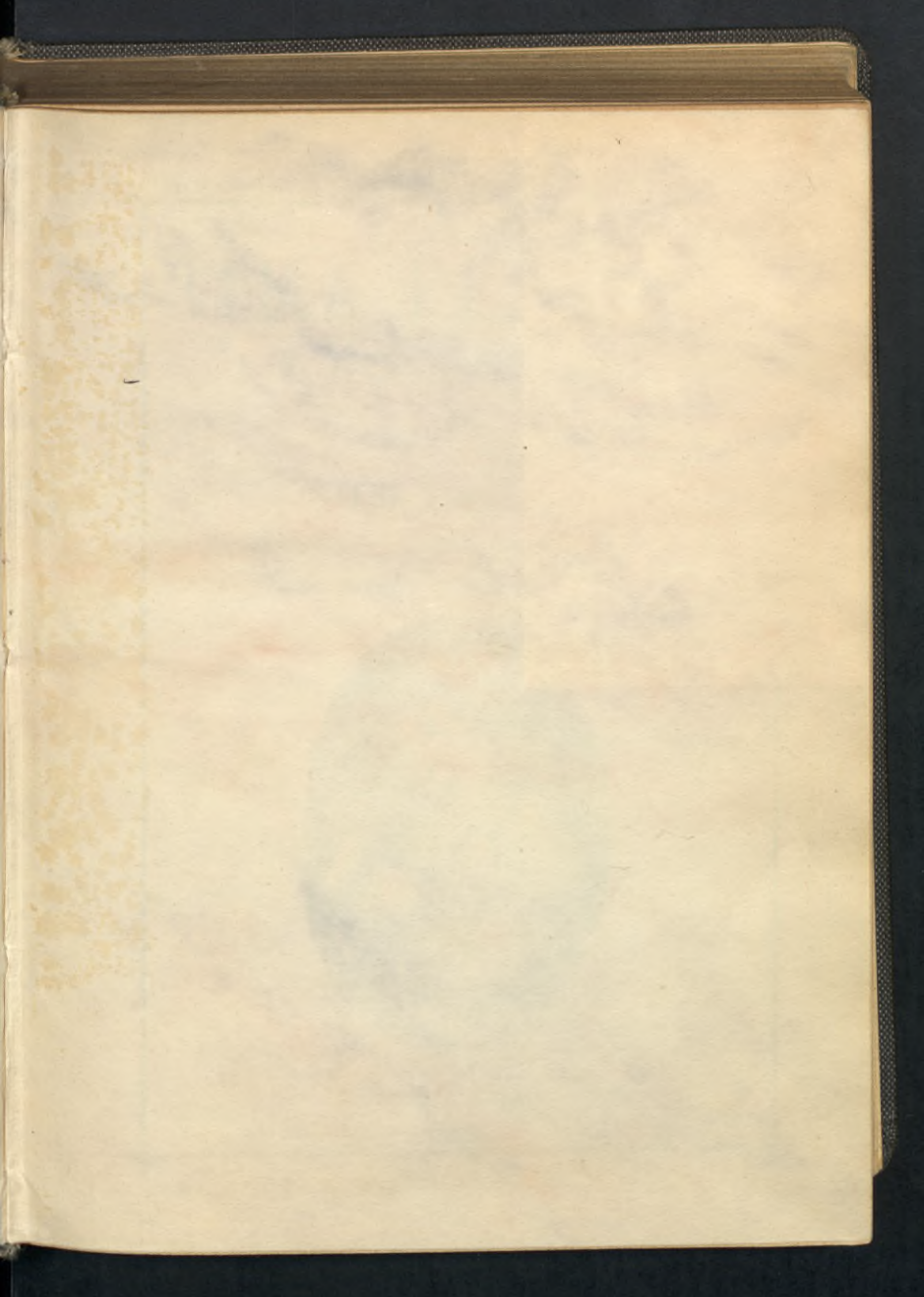

TRANEMÅLA
SÄMLINGEN

SKÄNKT TILL
GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK
AF
AUGUST RÖHSS

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.
Saml.

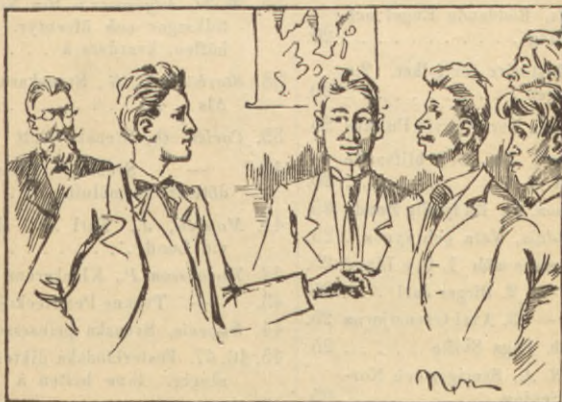
"NYA TAG!"

BERÄTTELSE

AF

JOHAN LINDSTRÖM
(SAXON).

Med 2 teckningar.

Diskussionen i folkhögskolan.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Pris: 50 öre.

Öreskrifter för folket.

En samling smärre skrifter, lämpliga för folkläsnung och för sockenbibliotek samt till premier i folkskolor.

 Hvarje häfte med en eller flera illustrationer.

No	Öre.	No	Öre.
1. Thomasson, P., Kung Oskar och Skogvaktaren	25.	26. Thomasson, P., Mäster Blomma	25.
2. Svenska kröningar	25.	27. — Braskans marknadsresa	25.
3. <i>Sylvia</i> , På Söder. — Onsdagsbröllopet	25.	29, 30, 31. Gamla historier för folket. 3:e, 4:e och 5:e saml. å	20.
4. <i>Nepomuk</i> , Starke Per	20.	32. Thomasson, P., Fosterländska sånger	20.
5. — En Bonde o. en Soldat	20.	33. Mankell, J., Från Pultava till Bender	25.
6. — De begge Limporna .	10.	34. Hans, som kom till folkhögskolan	25.
7. Christofer Polhem och hans verk	20.	35, 36, 37. <i>Asbjörnsen</i> o. <i>Moe</i> , Norska folksagor och äfventyr. Tre häften, hvardera å	25.
8. Gamla historier för folket. 1:a samlingen	20.	38. Starbäck, C. G., Svenskarne på Als	25.
9. Schwartz, Räddande Engel och Drottning	20.	39. Carlén, O., Svenska slott	50.
10. Gamla historier för folket. 2:a samlingen	20.	40. — Svenska konungadötrars förmålning	30.
11. Mankell, J., Karl XII vid Pultava	25.	41. Mankell, J., Karl XI i slaget vid Lund	25.
12. Thomasson, P., Den blifvande Bispn	25.	42. Thomasson, P., Klockarens Mari	25.
13. Thomasson, P., En fyndig Bonde	25.	43. — Tvenne Pennteckningar	25.
14. Onkel Adam, Vara och synas	25.	44. <i>Eugenie</i> , Svenska prinsessor	25.
15. Stora Svenska män. 1. C. v. Linné	25.	45, 46, 47. Fosterländska dikter och sånger. 3:ne häften å	25.
16. — 2. Birger Jarl	25.	48. För hundra år sedan. Historisk skildring	25.
17. — 3. Axel Oxenstjerna	25.	49. Thomasson, P., Gustaf Vasa och Dalmasen	25.
18. <i>Nepomuk</i> , Laga Skifte	25.	50. Thomasson, P., Gustaf III och Smälänningen	20.
19. <i>Hedin</i> , S. A., Sveriges och Norges förening	25.	51. Thomasson, P., Karl XV och Dalkullan	20.
20. Mankell, Jul., Övergången af Stora Bält	25.	52. Mankell, J., Slaget vid Narva	25.
21. Stora Svenska män. 4. Es. Tegnér	25.		
22. — 5. Magnus Stenbock	25.		
23. — 6. Jakob Berzelius	25.		
24. Nya Riksdags-ordningen	25.		
25. Thomasson, P., En gåfva af Kung Karl	25.		

1875

Erik och Maria.

“NYA TAG!”

BERÄTTELSE

AF

JOHAN LINDSTRÖM
(SAXON).

Med 2 teckningar.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

"NYA TAG!"

BREVTTIDNING

JOHAN LINDSTRÖM

NYA TAG!

STOCKHOLM.

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1889.

Per fick så många underliga tankar, där han gick bakom plogen, tunga, bittra och hatfulla.

Kanske berodde det på vädret, som sannerligen ej var ägnadt att friska upp humöret.

Ett sådant där "synålsrägn" föll — fint och kallt. Tämligen oskadligt i sig själf, blef det besvärligt nog, när det kom i den ilska, nyckfulla höstvindens hand. Det ref i ansigtet, och det trängde genom hvarje klädtrasa.

Plogen gick ostadigt. Oxarne halkade eller sjönko ner till knäna i den sura leran. För att få fram dem nödgades Per nästan i ett använda piskan. Det roade honom icke, men det var i alla fall bättre än det där evinnerliga stretandet i tömmarne, så att man mest slet af öronen på de stackarne. Var det ej bra ynkligt, att ingen kunde finna upp något slags sele för oxar, så att man kunde styra dem utan att på samma gång vara djurplågåre!

Per orkade knapt släpa benen efter sig, blöta och tunga som stöflarne voro. Och för att de icke skulle bli ändå tyngre, var han tvungen att ideligen gå och sparka mot plogen för att befria dem från leran.

Det var visserligen ej många fåror kvar på åkern, som utgjorde det sista i hans dagsbeting, men det fans många åkrar kvar, och det såg ut att bli lång höst, hvarmed också följde mycken höstplöjning. Det var visserligen bra för nämдемannen, men hvad hade Per för nytta af det? Om han gjorde fårorna raka som ljus — ty det kunde han, om han ville — eller om han lät det gå undan i stället för att släpa sig fram, hvad tjänade det till? Nämдемannen gaf honom, hvad han skulle ha i lön, ej mer, och när han tjänat dräng länge nog, så var det att ge sig till statkarl, och därmed basta. Att få en jordbit att påta i efter eget behag var icke möjligt för den fattige. Han skulle gå i lån åt dem, som hade, så att dessa skulle få mer!

Det var alt en klok karl, den där i Amerika, som bror hans skref om — han, som ville ställa det så, att alla skulle kunna få sig jord. Om han bara kunnat komma ditöfver! Men det kostade ju lika mycket, som han förtjänade på ett helt år, och om han också kunnat afvara allting annat, så måste han i alla fall ha kläder, och sådana fick man ej för intet. Fore han, så ville förstås Stafva med, och hon kunde ändå mindre åstadkomma pengar till biljett, då hennes lön icke var mer än hälften så stor som hans.

Per löste oxarne och vände mot gården. Den såg så innerligt ledsam ut i höstdusket. Den nya granna manbygnaden, som nämдемannen låtit måla med gul vattenfärg — rödfärg var icke fin nog — miste betydligt af sitt imponerande utseende under dessa tvagningar, i trädgården hade vinden anstält betydliga härjningar, och halmtaket på logen såg ut som ett okammadt kvinfolk. Nu blefve det, förstås, att ta fram slagtröskorna, så att man fick långhalm att täcka om med.

Då Per satte in oxarne i ladugården, fick han se, att utom Stafva, som höll på att ge korna nattfoder, fans ännu en person därinne.

Det var Erik, nämдемännens son.

"Hvad går han här och drar efter?" bröt Per ut.

"Angår det dig? Får jag inte gå hvar jag vill på får mins gård, kanske?"

"Å tala lagom stort om det, för hur det är med den saken, vet en nog. Och jag tycker, att när han inte vill vara i ladugården om dagarne, så kan han gärna ligga hän, sedan det blifvit mörkt."

"Knölföda!"

"Hade du inte knölföda varit, så hade du inte knölföda sagt!"

Det började koka i Per, och därför sade han du.

"Käftar du?"

"Ja, och är du inte belåten med det, så skall du få känna, hvad det luktar af den här!"

Per sprang fram på ladugårdsgolfvet och knöt näfven under näsan på Erik, som fann för godt att ta till reträtten.

"Bråkade han något?" frågade Per.

"Neej," svarade Stafva.

"Säg mig bara till, om han skulle nosa åstad, så skall han få för titta. En sådan där drönflock!"

De gingo upp i köket, där Lars, den andre drängen — som varit åt staden med ett lass säd — satt och väntade på Per för att få kvällsmål.

Maja, den andra pigan, höll just också på i spiseln med vattgröten.

"Det var bra, att du kom," skrek Lars Stafva till mötes i dörren. "Ge dig ur pannan, Klimp-Maja."

Den tilltalade lemnade utan ett ord sin plats åt Stafva, som också stillatigande mottog den, och började

sätta fram å det stora, omålade träbordet, som snart var färdigdukadt: en väldig brödkorg, tre sillar å ett fat och fyra breda träskedar.

“Nu är det kokt,” rapporterade Stafva, och Maja nedtog af de många kopparbunkar, som skurade och skinnande prydde köksväggen, ett par af de rymligaste, ställande dem midt på bordet. Medan Stafva hælde upp gröten ur kastrullen, tog Maja ner ytterligare några kakor från spettet i taket.

Och så satte de sig till bords, alla fyra.

“Är det meningen, att vi skola doppa i månskenet?” frågade Lars.

De hade glömt att sätta fram mjölk, hvilket gaf Lars anledning att berätta, huru det en gång händt nämдемannen.

Han hade en gång — det var längesedan, medan nämдемansmor lefde — sent en kväll kommit hem från staden, betydligt smord. Som vanligt stod det mat framme, denna gång gröt och mjölk. Nämдемannen åt, tagande först ett tag i grötfatet med skeden och sedan i mjölkfatet. Han tyckte emellertid, att det gick ovanligt kärft. Så när han vaknade på morgonen, fann han mjölken orörd, men däremot på en fläck af bordet var det skrapadt med en grötig sked. Han hade ätit gröt och månsken!

Flickorna skrattade godt åt historien. De visste ej, att den var gammal, och den omständigheten, att deras husbonde var hjälten i den, höjde effekten ansenligt.

Emellertid hade Stafva hunnit skumma af ett mjölkfat i det i köket inrymda skafferiet, och de började äta, allesammans ur samma fat: först ett tag i grötfatet, så att skeden blef half, och så i mjölkfatet med den, så att den blef full, och allesammans balanserade skedarne med den färdighet, som långvarig öfning ger — ej en droppe

spildes. Sillen utgjorde det aptitretande tilltugget, och brödet tog man med blott för att ha något att tugga på.

“Ha ni hört, hvad de säga?” sporde Lars plötsligt.

“Nej,” svarade Maja med synbart intresse.

“Jo, att nämdeман skall gifta om sig.”

“Å du!” tyckte Stafva, som väl kände till Lars' raljerier.

“Det är dagsens sanning, tro hvilket ni vill.”

“Med hvem?” frågade Maja.

“Med Anders-Pers-mora i Torp.”

“Kors i all världen!” utbrast Per.

Icke ens han kunde återhålla sin förvåning.

“Du skojar väl?” menade Stafva.

“Å, de talade allmänt om det i staden. I dag bjöd han henne på middag å 'Fällan' och på kaffe hos 'Hoftan'.”

Steg hördes i stugan.

“På med äggerna och fram med soffet — arftagaren är hemma,” hviskade Lars, knuffande Stafva i sidan.

“Tyst, du!”

“Har du glömt af, hur det står i katekesen: 'Den där icke arbetar, han skall äta'. Ja, det vill säga, så lärde prästen oss inte, för det hade varit att upplysa oss om sanningen och att trampa sig själf på liktornarne alt för mycket...”

“Är far hemma från staden än?” frågade Erik gläntande på dörren.

“Titta efter i sköfvet, om vagnen fins där,” föll Per in.

Ilskan från ladugården satt ännu i honom. Annars sade han icke många ord.

“Nej, han är inte hemkommen än,” svarade Lars.

“Skall jag sätta fram äta?” frågade Stafva.

“Nej.”

Erik slog igen dörren så, att klinkan hoppade.
 "Du är dum, Pelle," sade Lars. "En kan väl ge dem, men en skall inte häfva ur sig, så att de höra det. Det ögat inte ser, det gråter det inte."

2.

Erik styrde stegen mot sitt gamla stamtillhåll, Oskar Petterssons diversehandel.

Där fortgick kommersen med full fart — det var ju lördagsafton. Bonden och torparen handlade kaffe, socker och tobak, drängen nattkappa och mansjätter, pigan en grann brosch. Staden, som lämnar onyttigheter mot god betalning, hade flyttat ut till landet.

Erik hade rökt upp fyra stycken "Nornan" — de bästa cigarrer, som fördes i lager — och väl ett halft dussin gånger somnat vid det tre veckor gamla numret af Vaktaren, då vissa ljud, som bebådade, att man höll på att stänga, trängde in genom kontorsdörren.

"Ändtligen är det slut på bassar," sade bokhållaren, Förberg, i det han kom in och kastade sig i kontorsstolen så, att det knakade efter det. Han var från staden, där han alt fortfarande lät göra sina kläder. Han var en fin karl och föraktade bönderna.

"Tvåhundredratio krisch, och då har jag ändå 16 kronor i växelkassan," sade Pettersson, som nu kom med en bundt sedlar i hand,

Förberg skref in i kassaboken, medan Pettersson lade in pängarne i kassaskåpet, skramlande med nycklarne med mycken värdighet.

“Nu gå vi och ta lilla supen!”

De gingo en trappa upp.

Rummet bar altigenom spår af ett minimum af halfbildning — öfverflöd på pengar och brist på smak. Ett ursprungligen säkert mycket vackert antikt skåp — måladt — och en lunsig skänk af valnöt. Två smäckra, fina fönsterbord och vid dem stolar af en sådan kaliber, att Goliat utan risk kunnat bruka dem. En modärn wienerkäsös, klädd i rödt, på sidan om henne två fåtöljer, klädda i blått, och däröfver ett i elegant ram infattadt oljetryck med skrikande färger och falska dagrar.

Erik kallade rummet “auktionskammaren”, emedan det mesta var auktions- eller själfpantningsgods.

Den supé, som det färdigdukade bordet erbjöd, var fullkomligt i stil med huset och dess herre. Utsökta sardiner och utmärkt inlagd hummer bredvid tunn-anjovis — hårdstekta, i flott simmande bifstekar bredvid den finaste engelska soja, o. s. v.

Man åt mycket och söp dito.

“Vi måste ta den sjätte,” sade Pettersson — han kunde ej räkna längre än till fem på latin och skarfvade därför vid med den simplare svenskan — “för jag har ingen konjak hemma.”

Och den sjätte supen togs.

“Fram nu med lapparne!” sade Pettersson till Förberg, då de stego upp från bordet.

Förberg skaffade fram en kortlek, medan Pettersson röjde af den tingest, som här bar titel och värdighet af divanbord.

“Men inte kunna vi supra bränvin till Boman,” tyckte Förberg.

“Nå, så glögga vi,” svarade Pettersson, och Förberg var ej sen att nedifrån boden skaffa russin, nejlikor, kanel och ett väldigt stycke socker, hvilket alt tillsammans med bränvin haldes i en kastrull, som sattes på kaminen i rummet.

“Ta inte alt bränvinet,” förmanade Pettersson.

“Hvarför det då?”

“Å, vi ska ha litet till kallsupar också.”

Pettersson skrattade ohäjdadt åt sin kvickhet.

“För sent skall syndarn vakna,” svarade Förberg. “Det är ’i sig’ altsammans. Men det vet jag råd för.”

Och så var han nere efter så mycket öl, han bekvämligen kunde bära. Vinet brydde han sig icke om: den brygden kände de till, det var deras egen — “soppa åt bassar”, som Förberg älskade att uttrycka sig.

“Knacken” började — “en bankos gif och tre riksdalers bet” — och fortgick under flitigt förtärande af glögg och bäjerskt öl i harmonisk blandning.

Då två timmar gått, hade Erik förlorat sextio kronor.

“Hur fan skall du kunna forsla till mig så mycket hafre?” sporde Pettersson med ett bredt flin.

Pettersson köpte också upp säd, något öre billigare på pundet än grossörerna i staden, om hvilkas noteringar det var lätt att hålla bönderna i okunnighet, då det var fem mil till staden och blott ett fåtal bönder läste tidningar. Och äfven om så var, fick han ändock icke så litet af deras säd. Han utgjorde ett surrogat för bankinrättning och stälde dem sålunda i beroende af sig, utom det att han hade kraf på dem genom de bodskulder, han lät dem göra.

Eriks far behöfde icke sälja till Pettersson, men gjorde det då och då af bekvämlighet och mot full valuta, ty han kände noteringarna i staden, och vid sådana till-

fällen passade Erik på och smög med en eller annan säck för egen räkning.

“Gör detsamma,” sade Erik slött. “En rik flicka skall i alla fall betala det.”

“A, hör du, tänker du bli måg åt far din?”

“Hvad pratar du för slag?”

“Är du då den ende, som inte vet, att det är så godt som uppgjort mellan Anders-Pers-mora i Torp och far din?”

“Du är full, Pettersson.”

“Har du sett någon tom säck stå?” sköt Förberg in.

“Åja,” svarade Pettersson, “inte är jag fastande, men nog har jag reda på, hvad jag säger.”

“Hvar har du hört det?”

“Utaf Lasse, er dräng.”

“Har han hört det i staden i dag då?”

“I går,” svarade Pettersson, själfbelåtet leende åt sitt infall, i det han såg på klockan, som visade, att man var inne på “småtimmarna”.

“Nu vardt du mans flat,” instämde Förberg, i det han fylde på.

Det var också rätta ordet. Eriks misstankar hade länge gått åt det hållet, men det var något öfverraskande att så här få bekräftelse därpå.

“Så nu kunna vi bli slägtingar i stället för att gå och blänga snedt på hvarandra,” friskade Pettersson i. “Jag får flickan och farsarfvvet, far din får käringen, och du får i sinom tid del af hennes schaber, utan ringaste förskyllan eller värdighet. Skål på det!”

Och så drucko de glögg och öl. Och när klockan blef fyra på morgonen, fingo Pettersson och Förberg bära hem Erik.

3.

På söndagsmorgonen klockan åtta var nämдемannen Karl Ersson uppe och for till kyrkan.

Stadig och välklädd, som han var, tog han sig präktig ut i den lätta giggen, förspänd socknens bästa trafvare. Ty icke ens "baron på slottet" kunde uppvisa make till häst, och han hade också många gånger försökt att få köpa den. Men nämдемannen ville icke. Han behöfde icke göra sig af med hästen, som var hans stolthet.

Nämдемannen hade, hvad folk kallar "arbetat sig upp" i världen. En torparens barn, hade han börjat sin bana som dräng hos socknens för många herrans år sedan affidne prost. Klok och djärf, som han alltid hade varit, blef han snart oundärlig för den gamle, slappe prästen, och när denne dog, fick han nådårsarrendet. Att han begagnade sig däraf för att i största möjliga grad suga ut jorden med hafre, bekymrade icke als prostinnan, och bönderne funno det blott fyndigt. (Pastoratet var en fet bit och skulle nog ändå locka sökande — ifall de nu fingo någon, som de önskade, hvilket var underkastadt starkt tvifvel, då pastoratet var regalt. Den här gången hade man ju icke allenast kallat fjärde profpredikant och enhälligt — utom baronen på slottet, förstås — röstat på denne, utan äfven haft en deputation uppe hos kungen. Och ändå fick man en, som man aldrig hört talas om.) På så sätt hade Karl Ersson redan då kommit på tämligen goda fötter — ehuru han icke hade så mycket pengar, som man trodde — och detta tillsammans med

hans rykte som praktisk karl och insigtsfull jordbrukare gjorde, att han fick Tilda i Godby, en af socknens för-mögnaste flickor.

Han gifte sig strax och flyttade till Godby. De gamle voro villiga att öfverlemna gården och få undantag. Tilda hade två yngre syskon, pojkar, som Karl Ersson skulle lösa ut. Emellertid fick han gården mycket billigt, och pojkarne voro bägge unga, hvadan deras pengar länge nog kunde få stå inne i gården. Den ene af dem dog efter en tid, och den andre skaffade Karl Ersson förmöget gifte, som det troddes mot anständig provision.

Nu stod gården som ett sannskyldigt mönster för en bondgård. Den var icke så stor, men skött så, att "åkrarne voro som kål-land". Och den fjärdedelen hade hvilken som helst i socknen tagit i utbyte mot ett helt hemman.

Och dock hade nämndemannen föga arbetat. Hans styrka låg i att leta upp dugligt, för sin plats passande folk och kommandera detsamma. Sin egen tid använde han till sysselsättningar, som han hade mera lust för än grofarbete och hvilka betalade sig bättre. I hans bästa mannaår var det ingen i socknen mer än han, som kunde sätta upp ett kontrakt eller en handling, hvadan han snart blef outhärlig, då något sådant skulle göras. Började han så med att hålla auktioner, något som hans ordförandeskap i kommunalnämnden och stämman underlättade, alldenstund han fick socknens pengar att röra sig med och sålunda kunde — mot förhöjdt auktions-arvode — betala kontant eller inom kort tid åt dem, som voro i behof af pengar.

Så hade det gått för honom, altjämt framåt. Han hade haft tur, tur med allting utom ett — sin son.

Det var just för dennes skull, han nu var ute Något allvarsamt måste göras, och det utan dröjsmål.

Själf kunde han ju falla ifrån när som hälst, och hur skulle det då gå? Ja, då blefve icke gården gammal inom släkten. Och dessutom ville han när som hälst slippa från bråket med jorden och drängar och pigor och allt möjligt. Pojken var ju 23 år gammal, stor och stark, och ej ville arbeta eller ta sig för med något som hälst nyttigt.

Nu hade nämдемannen också beslutat sig för att tala med kyrkoherden om saken.

Han hade nu ej öfverdrifvet förtroende för kyrkoherden, en tämligen ung, petigt fin karl med en kolossal samling böcker och ett sublimt förakt för "det låga gruset" — således en fullkomlig motsats till den gamla uppsättningen, som man rådfrågade, om man skulle lägga på kalfvar, sälja hemmanet, låta pojken studera och om allt möjligt — men det måtte väl vara bättre än ingenting. Det var dels traditionen för sockenfadern, dels rådlösheten, som dref nämдемannen till prästgården.

Han körde direkt dit och frågade kyrkoherden, om han och hans fru ville, efter predikans slut, följa med honom hem och äta en "bondmiddag", med hvilket ord han ersatte det fina folkets "tarflig hvardagsmiddag".

Till bundsförvandt fick han genast kyrkoherdens fru, som visste, att det skulle vankas en så ovanlig läckerhet som ostkaka, och kyrkoherden lofvade att komma.

"Allmogen likt" tog nämдемannen sig en förmiddagsnarkare under den höglärda predikan och vaknade upp lagom till dess att kungörelserna skulle gå af stapeln. Dessa hasplades igenom något slarvigare än vanligt. Baronerna på slottet var där, som det syntes i något ärende till kyrkoherden, ty han behöfde ej fara till kyrkan för att få reda på kungörelserna. Dem tillstälde klockaren honom mot kontant erkänsla.

Riktigt! Baronerna bjöd kyrkoherden på middag.

Denne tackade förläget. Han skulle så oändligt gärna ha velat komma, men nämдемannen i Godby hade förut bjudit, och . . .

"... honom kan ni inte med heder mankera, det förstår jag alt för väl," afbröt baronen med en sirlig, om ej just så vacker gest. "Den saken är emellertid mycket lätt rangerad. Nämдемan följer med hem till mig."

Nämдемannen var mycket smickrad. Förut hade han icke haft den äran annat än på baronens sedvanliga julkalas, där socknens alla i mera anmärkningsvärd grad representative män fingo vara med.

Den enda, som ej syntes fullt belåten med bytet, var kyrkoherdens fru. Hon föredrog bestämdt ostkakan hos nämдемannens framför den fina efterrätten hos baronens.

Baronens fina middag, med utsökta viner, afåts, och herrarne drogo sig så tillbaka i rökrummet.

"Det föreföll mig, som hade nämдемan haft något ärende till mig," sade kyrkoherden till den bredvid honom i soffan sittande nämдемannen, då baronen för ett ögonblick syntes ha uppmärksamheten riktad på något annat än sina gäster.

"Ja, det var alt så, och nu kan jag ju få två att rådgöra med, eftersom baron . . ."

"Hvad?" frågade baronen, som genast var med, då han hörde sig nämnas.

"Jo, jag tänkte just tala med kyrkoherden om pojken min. Jag har rent af funderat på, om jag borde skicka honom till Amerika."

"Inte!" sade baronen med tonvigt.

"Ja, men han är tjugotre år, och det tyckes inte vilja bli ett smul af honom. Han har inte lust för någonting, som är till nytta.

“Och det blefve bättre i Amerika, tror nämndeman?”

“Jag tänker, att han blef väl tvungen att ta sig för med någonting där.”

“Tvungen, när man har en rik far,” log baronen. “I then natten fingo the intet! Jag skall tala om, hur det komme att gå till. Han toge bra med pengar med sig, och så lefde han herrens glada dagar, tils plånboken vore tom. Då skrefve han efter mer, och så ginge det, undan för undan, tils nämndemannen en vacker dag finge ta hem honom. Och då är det inte godt att veta, hur han såge ut.”

“Ja, ja,” suckade nämndemannen hjälplöst.

“Han har ju godt hufvud?” frågade kyrkoherden.

“Ja, så säga alla.”

“Försök att få honom att börja läsa igen.”

Men för det experimentet syntes nämndemannen icke böjd, och han återtog med någon tvekan:

“Nej, det går inte. Han är för gammal, och han har visst aldrig haft hågen, om han också haft för-mågan.”

Han ville ej tala om, huru mycket sonen i det af-seendet redan kostat honom, fullkomligt ändamålslost.

“Nå, det är då inte underligt,” inföll baronen, som själf alt för väl mindes, huru svårt han haft för att traggla sig genom studentexamen, “om de finna det trist i skolan med latin och hebräiska och fan vete, hvad alt för tjaffs . . .”

Kyrkoherden lät höra något slags mummel, men baronen lät det icke bekomma sig, utan fortsatte:

“Låt pojkarne läsa något riktigt, så kan det bli folk af dem!”

På det tog han sig en liffig promenad i rummet, under det han drog väldiga rökmoln ur cigarren.

Kyrkoherden gjorde en otålig rörelse. Icke därför att baronen saknade allvar i tonen — det fäste han sig ej vid — utan därför att någon utifrån världen kom in i hans värld, böckernas, med tunga, larmande steg.

Nämde mannen var idel beundran. När han såg det irrlande i baronens blick, det nervösa i dennes sätt, tänkte han: "Hvad du måtte ha mycket att fundera på!" Han kände sig slagen af det korthuggna i baronens uttalanden, af de raska vändningarna — att det kunde bero af brist på förmåga att gå till botten af ämnet, föll honom ej in. I skick och later var baronen för honom ett ideal.

Kyrkoherden lät höra en förlägen harkling, som ärnade han säga något, då baronen tvärstannade, liksom hade plötsligt en idé klarnat för honom.

"Här har ni mitt råd, och lyd mig, nämde man. Skicka honom till ett landbruksinstitut eller i nödfall till folkhögskolan, så skall han sedan få komma till mig och lära sig knoga."

Nämde mannen var aldeles stum af förvåning och färdig att falla på knä för baronen. Ingalunda trodde han, att Erik skulle göra mycket i skolan, hvilken kostnad skulle vara aldeles bortvräkt, men det var ju ingen summa, och när skolan var slut, finge han i alla fall komma till baronen. På samma gång som detta utan all fråga skulle verka uppryckande på Erik, gick det väl ihop med vissa storhetsdrömmar, som nämde mannen länge hyst, men som han icke vetat, huru han skolat få realiserade.

Och han for hem belåtnare, än han varit på mången god dag.

Då Erik vaknade, med intrycket af, att hans hjärna förvandlats till en kopparslagareverkstad, där namnlös flit rådde, stod solen högt på himmelen. Sedan han doppat det värkande hufvudet i handfatet och tömt vattenkaraffinen, bultade han i golvet.

Köket var beläget midt under hans rum.

Stafva kom upp.

“Är far hemma?”

“Nej.”

“Hvar är han då?”

“Åt kyrkan.”

“Jaså. Ge mig lite rakvatten.”

Hon gick, men vattnet kom icke så fort, som han önskade, hvilket föranledde en ny, häftig bultning, som den spjufvern Lars så när hade besvarat. Stafva hade händelsevis fått ögonen på honom och afstyrt det.

“Behöfs det en evighet för att få upp litet rakvatten?” snäste Erik, då Stafva kom med det.

“Nej, men så lång tid, som går åt för att det skall koka upp,” svarade Stafva sakta, lite förebrående.

Han såg efter henne, då hon gick. Hvad hade hon, stackare, som alltid varit villig och snäll, gjort honom emot! Han var alt ett kreatur ändå — ja, ett stort kreatur!

Vara orättvis och djäfflig mot andra — det var det enda han kunde! Gjorde han någonsin något annat?

Gjorde han det?

Hvad hade han uträttat hittills? — Förstört pengar, ingenting annat, komplett ingenting annat!

Jo, tid också.

Men det var lögn, att det var hans fel! Han ville ej i elementarskolan. Han hade redan vid tolf år klart för sig, att han ville bli bonde, men inte en sådan där herrbonde som fadern, med en aldrig släckt tränad att komma upp i öfverklass.

För detta faderns högfärdsfåneri hade han blifvit offer. Hur plitade han ej för att kunna tentera sig in i tredje klassen! Hur pluggade han ej för att hoppa öfver den femte! Då höll han på att rent af ta lifvet af sig!

Kanske var det Öhrvalls — "Valörs" — orättvisa underbetyg i latin, som gjorde, att han stannade i växten, att han inte kom längre än till sjätte nedre. Kanske var det ett naturligt bakslag, som förr eller senare skulle inträffa.

Hvad han väl mindes den dag, då han, fadern, fått klart för sig, att han inte kom någon vart i skolan! Det var borta på "Fällan", han fått tag i sin son.

"Vet du inte, att pojkar bli afkörda från skolan, om de besöka schweizerier?"

"Jag önskar ingenting hållre."

Då hade gubben genast måst falla till bönboken.

"Käre Erik, jag har talat vid de bästa lärarne, och de säga, att det skall gå bra för dig, bara du kommer ifrån sta'n och kamraterne och den där Öhrvall och . . . Far till Stockholm. Det blir så bra."

Han hade lydt gubben, sedan alla föreställningar visat sig tjäna till intet.

Det var ett snygt lif! Två år vid "Studentfabriken" utan att titta åt en bok, utan att besöka tillsammans ett tjog lektioner! Att han hade så mycket kraft kvar, att han kunde ge gubben ordentligt svar på tal, när denne kom med sina förebråelser!

“Om jag är ett kräk, så är det rätt åt er. Jag ville bli bonde, men fick inte. Och så vardt jag den, jag är. Njut af ert verk!”

Att det skall vara så lockande att komma upp i öfverklass! Att bönderna skola vara så dumma, att om de få en pojke, af hvilken man väntar något, denne ovilkorligen skall dresseras till ämbetsman — till en deras fiende!

Och så hade han gått och drönat här hemma — ja, drönat!

Det var ju skönt, att han kommit så långt, att han inte hvarje dag tog sig sådana här bot- och fastestunder! En vacker dag skulle han väl vara alldeles frigjord från sådant.

Ty de voro inte roliga, när de kommo. Gamla minnen och nya illusioner — vackra melodier, blott till för att pina! Och hvad tjänade till att pina sig, när det, som skett, ej kunde göras om!

Hvad tjänade det till att han bråkade med arbetet! Tog han itu med det någon dag, så blef det bara till förargelse. Han hade ju inte reda på, hvad som gjordes, och befalde han Per att göra något, så stälde denne sig och käftade emot. Och den fullflätade skälmen Lars lydde bokstafligt, tils en hvar kunde se, att det bar alldeles uppåt väggarna.

Nej, det var bäst att inte bråka! När man för öfrigt inte behöfde! När man hade en rik far!

Och så Pettersson till afledare för moralisk bond-ånger! Men det var alt skräp att inte ha något bättre. Boden var en vampyr, som sög bönderna till sista blod-droppen. Det förstod nu ej Pettersson. Han följde blott sin böjelse att förtjäna så mycket pengar som möjligt. Men för öfrigt var han, liksom hans bokhållare, en knöl, som hafde sig utan skäl.

Erik väcktes ur sina funderingar. Någon kom åkande ute på vägen.

Det var fadern. Han kände igen "Svartens" traf. Om en stund kom Stafva upp och sade, att kaffet var framsatt.

Erik gick ner och upptäckte snart, att gubben var vid godt lynne.

"Hvarför kommo inte kyrkoherdens hit?"

"De blefvo bjudna till baronens."

"Och ni med?"

"Ja, det förstås."

"Förstås — ja, visst. Han hade inte i dag kunnat få se dem som gäster, om han inte tagit er med på snål-skjuts."

"Nu är du dum, pojke. Han var så nedlåtande mot mig som möjligt, talte vid mig om allting och invigde mig till och med i sina affärer."

"Behöfver han låna pengar då?"

Erik gjorde den reflexionen, att det var underligt, att han, trots allt, dock hade i behåll den för bonden så utmärkande, inbitna misstron till herre- och ämbetsmannaklassen, hvilken gjort, att han i skolan, trots påtryckningar, i hvilka äfven fadern deltagit, icke aflagt sitt bondenamn. Erik Karlsson skulle taga arf efter Karl Ersson, och så skulle en Karl Ersson komma igen, o. s. v., slägte efter slägte, bundet vid jorden, vid fädernejorden — det var den gamla, för honom då ännu du kla tradition, som han hållit sig fast vid.

"Å, nog vet du, lika väl som jag, att han är rik," svarade nämдемannen lite öfverlägset. "Vill du smaka hans cigarrer?"

Fadern räckte fram en cigarr.

"Det var värsten, hvad nåden måtte ha öfverflödat," gäckades Erik och tände en cigarr med kännarens hela säkerhet.

“Bra?”

“Ja, de äro verkligen utmärkta. Åja, när man är slafägare, så bör man ha råd. Hans statkarlar får röka 'Dalkullan' — det är godt nog åt dem, som få den äran att tråla ihop rikedomar åt en så hög herre.“

“Jag tycker, att du borde tala lagom högt om folk, som inte gör något, ifall nu så vore, att baron gjorde lika litet som vissa andra,“ sade nämдемannen lite skarpt.

Erik svarade med att hvissla Boccacciomarschen.

Gubben ville säga något, och Erik njöt af att höra, huru han snöt sig, spottade och vred sig under svårigheterna att komma fram med det.

“Jag har tänkt på, att du borde komma ut lite.“

“Jaså,“ svarade Erik med en ton af outsäglig likgiltighet.

“Till någon landtbruksskola . . .“

“Hm.“

“ . . . eller folkhögskolan.“

“Såå.“

Samtalet hotade att gå ohjälpligt sönder, och det fans för nämдемannen ingen annan råd än att rädda ställningen genom ett djärft grepp.

“Du har väl ingenting emot det?”

“Nej bevars.“

“Hvart skulle du helst vilja komma?”

“Det är mig alldeles likgiltigt, bara jag slipper se folk anstränga sig för att få mig att läsa läxor.“

“I folkhögskolan läsas inga läxor, och jag såge helst, att du fore dit, eftersom jag är revisor för skolans räkenskaper och sålunda kan anses ha lite skyldigheter mot henne.“

“Men lärjungarne få ju bo halfmiltals från skolan?”

Den saken hade nämndemannen tänkt på. Han kände sin gosse alt för väl och visste, att Erik ej skulle mycket besvära skolan, om han finge lång väg dit. Men därmed teg han visligen.

“Jag hade tänkt att få dig inackorderad hos föreståndaren.“

“Tackar ödmjukast! Gamle magistern, som skall stå öfver mig med karbasen.“

“Nej, det är en ung, treflig karl.“

“Nåja, det är mig likgiltigt.“

Nu hade gubben sitt utträttadt och syntes ärna gå, då Erik häjdade honom.

“Vet ni, far, hvad folk säger?“

“Nej.“

“Att ni funderar på Anders-Pers-mora i Torp.“

“Jaså. Åja, det kunde nog vara skäl i, att jag toge modern, när du gör alt, hvad du kan, för att dottern skall gå dig ur händerna. Så mycket som möjligt af pengarne stannade på det sättet inom släkten. Men det skola vi väl ändå inte bry oss om. Du skulle bli så förtviflad då.“

Gubben såg verkligen rolig ut i sitt komiska allvar.

Erik kunde ej låta bli att le. Men när han sammanstälde händelserna, så föreföll saken honom dock lite besynnerlig. Att hans bortsändande var baronens förslag, hade han genast antagit, men vid närmare eftersinnande fann han, att det lika godt kunde vara faderns. Om han aflägsnades, kunde gubben lättare genomföra partiet med gumman.

Nåja, det finge så vara. Det vore visserligen förlusten af en hop pluringar — åtföljda af ett inte precis det angenämaste bihang — men icke håller mer!

Slätten är så vidsträckt, så vidsträckt.

Flacka ljunghedar, magra ängar, steniga backar med mariga enbuskar och däremellan sädesåkrar.

Midt på slätten ligger en frisk, grön dunge. Det är liksom en förtjusande oas midt i en öken, med svalkande skugga och friska källsprång. Solljuset får här liksom en varmare färg, när det arla faller på blad och strå, och serla synes det vilja dröja, när det sammetslent silar in mellan björkarnas hvita stammar.

Bland björkarna reser sig ett hus, struket med Dylta bruks och frihetssträfvandets röda färg, som ännu klarare framträder, emedan knutarne äro målade i hvitt. Huset är väldigt stort, men det trycker därför ej ner en. Det är vördnadsbjudande, men äger på samma gång en prägel af tilldragande, förtroendegifvande vänlighet. Och de många, stora fönstren likna klara, kloka ögon, spanande ut öfver bygden.

På husets mot stora landsvägen vettande gafvel läses: **Folkhögskola.**

Den stora lärosalen ser ut som en kyrka. Men icke prålig, icke tung. Det är så lätt, så fint, så inbjudande, allting.

Där inne i det lilla rummet bredvid lärosalen stå vetenskapens hjälpmedel — de hjälpmedel, hvarmed stora andar ha tolkat naturens hemligheter och gjort människan till herre öfver mäktiga, okända krafter. Det är laboratoriet. Och silfvermalmsbiten glimmar och glänser: "Jag har många kamrater nere i djupet." Och de många jord-

arterna, mull i alla färgskiftningar, säga: "Men fast vi icke äro så vackra, så kan man dock ta guld ur oss." Därvid vänder sig icke ens öga till de många apparaterna — fullfärdiga efterföljare till de enklare, vid hvilka alkemisten drömde om ära och makt — utan till de fina etiketterade glasburkarne med alla slag af jordens frukt.

I rummet där innanför — museet — mötas nutid och forntid i brokig växling. Kornknarren står med öppen mun, och nu kan man riktigt få se på honom, som under sin fula, kära sång så väl vet att göra sig osynlig. Tättningen och talgoxen se så nöjda ut, som hade de en julkärve framför sig. Räfven tyckes dela sin uppmärksamhet mellan fågelsamlingen och människoskelettet med den kraftiga armen, som så säkert förde det dödande lod, och hans oförsonlige frände hunden står bredvid så lugn, som hade ordspråket "Släkten är värst" aldrig haft tillämpning. Stenknifvarne, bronsyxorna och järnspjuten jämna ut sagans perioder. Spinnrocken, trätallrikarne och de granna silfverspännena dra mormors tankar till den tid, då hon var ung, och fylla hennes själ med ljusa minnen.

Bredvid är ett litet kryp-in — skolans bibliotek. Från gulnade luntor och nytryckta blad ljuder sägen och sång, läras nyttiga ting och talas om forntida bragder, dagens kamp och framtidens hopp.

Alt i huset liksom tyckes gruppera sig kring den stora, utsökt vackra taflan öfver katedern i lärosalen. Hon framställer en ung kvinna med ädla, sköna drag och enkel bondeklädnad och heter "Grundtvigs tanke".

I den kulna, mörka höstdagen kom hon, ett värnlöst barn, man visste ej hvarifrån, och klappade på i gamle Grundtvigs tjäll. Det låg en bön i den djupa blicken,

och den gamle förstod den. Han tog barnet och gaf henne huld och namn.

Och med hvarje dag, som gick, lyste hans öga allt högre, när han såg på henne, som blifvit hans hjärtebarn.

Han hade drömt så mycket om nordens storhet och ära — att den en gång skulle växa samman till ett, att skrankorna skulle så fullständigt utplånas, att ingen kunde leta upp spåren efter platsen, där de stått. Men denna enhet ville han fota på säkraste grund, på folkupplysningen.

Hon skulle gå ut, hans hjärtebarn, och bygga härdar åt dem, som ville så ut frön af tro och kraft och kärlek i unga sinnen. Ingen skulle sedan behöfva kastas ut i lifvet med tomt hufvud och kallt hjärta. Och i ett centrum skulle de djupast förborgade skatterna förvaras åt dem, som kunde och ville dricka djupt ur vishetens mimersbrunn.

Den vardt icke realiserad, hans dröm, såsom han trodde. Men flitiga tomtar hamra på fjällporten, som ännu kan öppna sig.

Hon har gått ut, hans hjärtebarn, och öppnat stugornas dörrar med ett gladt "Guds fred!" Och hon har förtalt den gamles dröm, och man har lyssnat med tin-drande ögon och klappande hjärtan. Man har fått en annan blick på tingen, och det har blifvit en annan fart i arbetet på åker och äng, i skog och mark. Hennes hjärtetro har nått tomma bröst, och därför ekar jublet i ödemarken.

Hon har icke fått vara fri. Man har bundit hennes händer, och man har hängt på henne kläder, som hon icke ville, icke borde bära. Därför har hon ock ibland sett så sorgsen ut. Därför har hon ibland förefallit främ-

mande. Folket har icke alltid riktigt känt igen henne som en af de sina.

Men de, som sett djupare, ha dock snart betraktat henne som sin käraste gäst. Och för desse har hon öppnat sitt hjärta, klagat sin nöd och tolkat sitt framtids-hopp. Hon har rullat upp tafloer så ljusa, att man velat hisna. Och dock har man förstått, att de icke äro blotta drömmar utan kunna bli verklighet.

Desse, som förstått henne, som insett, hvad hon skall komma att uträtta, när hon blir frigjord från inflytande och makt af dem, som icke älska henne, som äro främmande för hennes gärning, de slå alt fastare krets kring henne. De tröttnas icke i striden, blir den än lång, ty de se målet — icke som en fjärran hägring, utan som en liffull verklighet. De ha lärt sig förstå, att kunskap är folkets bästa värn och att dess kompassnål pekar framåt och uppåt.

Men det skall vara en kunskap för folket, meddelad af dem, som förstå och älska folket och kunna vinna dess hela förtroende!

6.

Folkhögskolekursens öppnande ägde åtminstone nyhetens behag för Erik. Det var ett slags folkfest, tycktes det honom. Lärjungar från gångna kurser voro där, dels för högtidlighetens skull, dels för att följa släktingar och bekanta, blifvande lärjungar, och af ortsbefolkningen hade en icke ringa skara samlat sig.

Salen var enkelt, men smakfullt dekorerad med flaggor och grönt. Erik ville däri spåra en kvinlig hand, ledd af ett öppet öga, men föreståndaren var ungarl, och hans hushåll sköttes af "en gammal dugtig mat-mamma", hade fadern sagt.

Statskyrkans representant å platsen höll en bön, som, huru kort den än var, dock räckte till att ge "tidens vantro" åtskilliga slängar. Han hoppades, att vårt bondestånd ännu måtte besjålas af den anda, som eldade dess mod, dt de med gamle kung Göstas hjälp drefvo ut krämarne ur templet och gjorde Guds dyra och heliga ord till hela folkets egendom. Vetandet vore en dyrbar skatt, men det blåste många nya lärdomsväder, som ville rubba den gamla säkra grunden, som predikade uppror mot Kristi heliga kyrka, mot den öfverhet, Gud insatt på jorden. I förhoppning — ja, förvissning om, att denna skola ville, hvad på den ankomme, verka för sann medborgerlighet, sann kristlighet och för ingjutandet och befästandet af fädernas tro och dygder i de unges bröst, nedkallade han Guds rika nåd och välsignelse öfver densamma.

Den dyra, obehöfliga dekoration till den behöfliga inrättning, som kallas länsstyrelsen, d. v. s. landshöfdingen, hackade därpå fram några ord om, att han var ordförande i skolans styrelse och förklarade läsåret öppnadt.

Sedan dessa båda förmyndarerepresentanter för menigheten och de nyinskrifna lärjungarne sålunda i valda ordalag klargjort, att folkhögskolan ännu vore en ofri institution, höll andre läraren ett föredrag om svinuppfödning, studier och intryck från en under föregående sommar företagen resa i Danmark, ett praktiskt och sundt föredrag, som, då det var slut, Erik öfverraskade sig med att ha följt med intresse.

Doktor Jonsson, skolans föreståndare, riktade därpå en välkomsthälsning till skolans lärjungar. Erik tyckte, att han rent af vände sig till honom. Han sade, att om i denna tid någon behöfde upplysning, så vore det folket. Tiden rörde sig utan oss, och den, som ej sträfvade till att vara med, han blefve ovilkorligen efter. Men det gälde att söka de hjälpmedel, som vore naturliga, och folket behöfde ej den s. k. lärda bildningen. Den vore för folket onyttig eller droge detsamma från det, som låge det närmast, som för detsamma vore viktigast. Att verka i motsatt riktning vore folkhögskolans uppgift.

Var det där åt mig, tänkte Erik, så var det bomskott. Du skall snart nog märka, hvar du i det stycket har mig!

Lärjungarne uppmanades att påföljande dag klockan åtta förmiddagen infinna sig i skolan, och så var högtidligheten slut.

Efteråt var middag ordnad i föreståndarens bostad för skolans styrelse och gynnare.

Föreståndaren sprang ner i folkmassan och frågade efter "Erik Karlsson från Godby".

"Jo, det är jag," svarade Erik.

"Vill ni vara så god att följa med och få en bit mat? Men min inackordering får förlåta, om han i dag blir lite försummad. Jag har så många järn i elden. Träffar styrelsen samlad blott en gång om året, och då är det femtio saker, som skola uträttas."

"Jag skall nog sköta mig själf."

"Hvarför kom inte er far med?"

"Han hade andra saker att uträtta, sade han."

Det var en god middag, men utan sprit, hvilket gick särskildt landshöfdingen, som var en stor vinälskare, djupt till sinnes. Han hade helst velat fara från alt-

sammans, men kunde ej för skams skull. Middagen var emellertid snart nog öfverstökad.

Under densamma hade Erik med öfverraskning sett, att huset dock hade en värdinna och det till på köpet en ung kvinna, synbarligen föreståndarens syster, ehuru hon ej mycket liknade honom.

Han var mörk, med uppkammadt hår, glasögon och ett ganska yfvigt skägg. Hon var ljus, och det burriga, men ej konstladt krusade håret föll i vågor öfver det vackra ännet. Ögonen voro blå hos bägge, men under det hans drag buro prägeln af största lugn, att ej säga sällighet, var det just något käckt, friskt utmanande, som karaktäriserade henne.

Erik drog sig under kaffet tillbaka till sitt rum, där han, sedan han konsumerat fyra cigarrer, i ett bref anförtrodde handlande Pettersson, att han vederbörligen installerats i Tungusien.

Men sedan han skrifvit brevet, vardt han arg och ansåg Pettersson som ovärdig mottagare till det. Man borde inte kasta pärlor för svin!

Han skref i stället, att Pettersson, då han kom till staden, måste gå in i cigarrboden att skaffa honom ett par lådor cigarrer af "El Moro". Föreståndarens cigarrer voro ej stort bättre än vanligt gräs, men så rökte han icke håller själf.

Om han skulle skrifva till Anna? Åja, 80—90 tusen kronor voro ej "snutna ur näsan", och när han kunde få dem så utan ansträngning. Nog var hon ett nöt och ett högfärdigt nöt därtill, men det kostade naturligtvis ej så mycket att tillfredsställa hennes "bondmamsells"-anspråk, och någon lycka af äktenskapet, lika som öfver hufvud taget någon lycka alls, hade han ej väntat sig af lifvet. Han hade kört trött, och kunde hans forna kraft någon

gång flamma upp, så gaf den sig icke luft annat än genom sarkasmer och kritik. Han kunde ännu, ibland, vilja vara med om att rifva ner, men för att bygga upp hade han ingen håg.

Och i morgon skulle han upp före klockan åtta. Det var nedrigt!

7.

Jonsson hade för lärjungarne redogjort för läseordningen och för den påföljande dagens lektioner, hvilket Erik andligen som kroppsligen sömnigt åhört.

Andre läraren skulle just till att utdela undervisningsmateriel, då Jonsson kom och sade Erik, att det var frukost.

"I dag ha vi god tid," sade han, "så att vi kunna börja på att lära känna hvarandra."

Bordet stod dukadt. Jonsson gick till köksdörren och öppnade den på glänt, sägande:

"Nu äro vi här."

Värdinnan från i går kom med en äggkarott.

"Min syster, Erik Karlsson från Godby," presenterade föreståndaren.

"Välkommen!" bjöd hon, och de satte sig till bords.

Ett lifligt samtal om ditt och datt var snart i gång.

"Jag måste," inföll hon plötsligt vänd till Erik, "fråga er, hvarför ni kom till skolan. Ser ni, därom frågar jag alltid lärjungarne, och det är så roligt att höra de olika motiven."

"Nya tag!"

“Mitt är mycket enkelt. Jag kom därför, att far min så ville.“

“Det var märkvärdigt,“ utbrast hon med en min af verklig förvåning. “Annars bruka alltid fäderna vara emot skolan och gossarne riktigt få tiggas eller gråla sig dit.“

“I det fallet är jag då ett lysande undantag. Men det har sina randiga skäl.“

“Jaså, och det . . .“

Brodern gaf henne en min, som skulle betyda så mycket som så, att hon höll på att prata hufvudet af sig, men olyckligtvis såg Erik minen och begrep dess mening, och följden vardt ingen annan än den, att hon blef röd som en pion.

“Jo, ser ni, fröken Jonsson, det är på det sättet, att jag är en så kallad odåga, och därför har far min blifvit tvingad att skicka hit mig. Naturligtvis har han för er bror omtalat, hur det är, men ni har inte blifvit invigd i hemligheten, och därför narrades ni nu att rodnas. Det var emellertid alldeles onödigt. Jag gör själf ingen hemlighet af, hur det i verkligheten hänger ihop med detta.“

Naturligtvis rodnade hon än värre, och hennes min blef så olycklig, att både hennes bror och Erik måste skratta.

“Och ni skall få veta mer,“ fortfor Erik. “Far min visste, att energi numera inte är min starka sida, och därför just finga ni mig på halsen.“

“Nu förstår jag er inte igen. Och,“ tillade hon leende, “eftersom inte min bror ger mig någon förmanande blick, så törs jag säga det.“

“Jo, far min förstod, att jag säkert skolat bli en sällsynt gäst i skolan, om det varit något besvär att komma hit. Och därför förmådde han föreståndaren att

göra den dubbla uppostringen att ta mig till inackordering och att hålla ett särskildt vaksamt öga öfver mig.“

Jonsson smålog.

“Hvad man kan fränkänna er, inte är det uppriktighet,“ sade han, “och jag har verkligen tänkt att äfven vara uppriktig mot er, fastän jag inte trodde, att man kunde gå så direkt och så bröstganges tillväga. Däraf också den yttring af försigtighet, som manat fram er bekännelse. Men Maria är då verkligen också för svår,“ slöt han med en blick på systemen.

“Och Adolf är odräglig med sin försigtighet,“ bedyrade hon.

“Och för att då fortsätta med uppriktigheten,“ återtog Erik, “så vill jag, så godt först som sist säga, att ni gjorde oklokt i att ge efter för min fars önskemål, de må nu ha uttalats i den rike mannens myndiga eller faderns bönfällande ton. Det är så många omständigheter, som därtill samverka.“

“Men hvad är ni då för en människa?“ sporde Maria med hela minen af ett frågetecken. “Jag har aldrig träffat på något så förunderligt som er.“

“Jag är inte als underlig,“ svarade Erik sakta och med något af vemod i stämman. “Om en klocka inte vill gå, så tänker man ibland, att man skall tvinga henne därtill, och så drar man upp den och drar kanske för hårdt, så att fjädern släpper. Jag ville inte gå ut ur bondens led, men far min tvang mig, och så strök spännkraften.“

Hon såg på honom med ett par goda ögon. Hvad han ändå såg bra ut. Det hade varit energiskt detta ansigte — den höga pannan med sin kraftiga blodådra i midten, de djupt liggande stora, gråblå ögonen, den djärft böjda näsan och de markerade linierna kring munnen. Men, han hade rätt, det var däröfver, liksom öfver hela

gestalten, något hopfallet. Det var alt bra synd om honom! Han tärdes ändå bestämdt af någon hemlig sorg!

“Jag tycker dock inte om medlidande,” återtog Erik, som förstått hennes blick.

“Vet ni, hvad jag tror?” sade hon.

“Nej.”

“Att det dock är något, hvilket ni ej vill tala om, som trycker er.”

“Men, Maria,” afbröt Jonsson.

“Ja, jag menade inte,” återtog hon, vänd mot Erik, “att tvinga er att säga något. Jag ville blott ha er att tillerkänna mig så mycket blick, att jag förstått det.”

“Och det skulle vara en kvinna med i spelet, förstås?” sporde Erik skämtsamt.

Hon svarade med att rodna förtvifladt.

“Den gången kom dock er skarpsinnighet betydligt på skam,” fortfor Erik. “Jag har aldrig i mitt lif varit hvad man kallar 'kär', och om nu nittio tusen kronor, hvarmed man velat koppla ihop mig, gå mig ur händerna, så berör det mig så lite som möjligt.”

“Fy då!” sade Maria.

“Att tala så föraktligt om så mycket pengar?” log Erik.

“Nej, men . . .”

“. . . att tänka på giftermål utan kärlek — jag förstår er. Men slikt syssla ej bönderne med. Hos oss är det främst det ekonomiska, som utgör bandet . . .”

“Nu narras ni. Jag är bonddotter, så nog vet jag, hur det är i vår klass.”

“Är er far bonde?” utbrast Erik, och en blyxt sköt fram i hans öga.

“Ja, vår nu afidne far var bonde, och därtill en fattig bonde,” svarade Jonsson.

“Nå, det var då roligt. Då får jag sysselsättning.”

“Ja, jag ser ingenting hållre.“

“Men den blir inte angenäm för er.“

“Hur så?“

“Jo, hvad jag än är — bonden sitter i mig in i hjärteroten, och jag är inte god mot dem, som brutit med sitt stånd.“

“Och det tror ni, att jag gjort?“

“Ja, det tror jag.“

Jonsson log ett: “Vi få väl se!“

Man reste sig från bordet.

8.

Under en veckas tid hade Erik, liggande å sin soffa och konsumerande ett häpnadsväckande antal “El Moro“, uteslutande använt sin tid att studera takornamenten i sitt rum.

I skolan hade man ej sett en skymt af honom, och maten hade han låtit bära in till sig.

Jonsson var alldeles öfver sig gifven af villrådighet. För Maria var Erik ett fenomen, inför hvilket hon endast stod som förundrad.

Jonsson ville sända bud till Eriks far för att omtala saken, men det afrådde Maria bestämt.

“Han kan ju lika gärna ligga här och göra ingenting som hemma,“ tyckte hon. “Här fins det ändå möjligheter för att väcka honom, något som inte tyckes vara fallet i hans hem.“

Det var förståndigt resoneradt, det måste brodern gå in på.

Så gingo åter ett par dagar. Men då började äfven Marias tålmod att ta slut, och hon bestämde sig för att våga en kupp.

Sedan hon genom tjänsteflickan gjort sig underrättad om, att Erik "tog emot", inträdde hon en dag, sedan middagen ätits och Jonsson gått ned i skolan, i Eriks rum med en kaffebricka, hvarå fans uppradadt det läckraste småbröd.

"Jag tyckte, att ni måste ha rysligt tråkigt här i ensamheten, och så beslöt jag att göra något för att muntra upp er."

"Jaså," sade Erik med största lugn.

Det var så mycket cigarrök i rummet, att hon genast vid inträdet kände sig färdig att kväfvas.

"Vill ni nu smaka på mitt kaffe? Jag skall göra er sällskap."

Erik svarade med att tända en ny cigarr, hvarur han drog väldiga bloss.

Maria slog i kaffe, lade i socker, rörde omkring, hælde i grädd och stälde koppen framför Erik.

"Var så god! Och så skall jag läsa något vackert för er, medan vi dricka."

Erik smuttade på kaffet, men blott för att med så mycket större kraft återtaga rökningen.

"Jag tog med mig Kieliands novelletter. Har ni läst dem?"

"Nej."

"Då skall ni få höra 'Ravnen', en särdeles fin liten bit!"

Hon började läsa med klar, böjlig stämman, men nödgades alt emellanåt göra uppehåll för att hosta, så att hon ej alldeles skulle kväfvas af röken. Erik märkte

mycket väl, att den generade henne, men fortfor det oaktadt att bolma, som hade det gält lifvet.

En häftig hostattack nödgade henne att springa ut. Och hon kom icke igen.

Erik tog på sig öfverrocken och gick ut.

Han hade burit sig fräckt åt. Men hvarför skulle hon tvinga honom därtill? Hade hon inte gjort det?

Jo. Han hade förklarad för henne, att han inte tålde medlidande. Hon hade, förstås, afsett att ge honom en upprekning — genom vänlighet.

Hennes afsigt hade varit vacker. Det . . . Nej, han tyckte inte om vackra afsigter.

Men ändå! . . . Det var väl inte något skäl för honom att bära sig simpelt åt. Han var ett få!

Morgonen dagen därpå fick han ingen mat inburen till sig och icke håller påföljande middag.

Strax efter middagen, då Jonsson gått ned i skolan, öppnade Erik försiktigt dörren till dagrummet, där Maria satt, sysslade med ett handarbete.

Hon föll i gapskratt åt hans sorglustiga min.

“Besegrad!” sade han med en ledig bugning. “Snälla ni, ge mig lite mat. Jag är så förskräckligt hungrig.”

“Med största nöje,” svarade hon leende och gick ut i köket, vidtagande anstalter för att uppfylla hans begäran.

“Går det motvilligt?” frågade Erik.

“Nej, jag försäkrar er, tvärtom. Min hämd har ju lyckats. Ni rökte ut mig, och jag svält ut er.”

“Är ni ond?”

“Nej inte nu, särskildt då saken tagit en så komisk vändning. Men jag var dugtigt ond i går, för ni bar er bra oskickligt åt.”

“Jag straffade blott.”

“Straffade?” frågade hon förvånad.

“Ja, ni bar er oskickligt åt mot mig.“

“Jag?“

Maria släpte sitt handarbete.

“Genom att blanda er i mina angelägenheter. Om jag är lat, så är det min privatsak.“

“Mycket bekvämt sätt att resonera!“

“Erkännes. Men om jag är bekväm af mig, så är det också min privatsak . . .“

“Nej . . .“

“Stopp! Jag vet, hvad ni vill säga. Jag kan hela skyldighets- och ansvars-moralläran utantill, det försäkrar jag er . . . Det var ena utmärkta köttbullar . . . Altså: ni blandade er i mina angelägenheter. Det borde inte ha utgjort något skäl för mig att vara, hvad ni kallar oskicklig mot er. Jag har emellertid ingen anledning att vara förlåtande och ädelmodig: öga för öga, tand för tand — betaldt kvitteras. Men därtill har ni, som anser er besitta en högre moral än jag, visat er vara lågsinnad nog att hämnas. Är det klart således, att jag har en fordran hos er?“

Maria storskrattade, och Erik instämde.

“Är hämnden er egen eller er brors uppfinning?“

“Min egen. Min bror vet inte ens af den. Han hade . . .“

“ . . . inte skolat finna upp något bättre än att skicka hem mig?“

“Nej, något sådant skulle han aldrig kunnat förmå sig till. Det hade varit ett för stort kraftprof.“

“Men att skicka bud på far min?“

“Åja.“

“Det har till och med varit föreslaget?“

Hon drog på svaret.

“Är ni rädd för att tala om det?“

“Nej bevars. Och jag kan tillägga, att förslaget strandade på min afrådan.”

“Ni skulle ha blifvit förtviflad, om ni hade mist ett så angenämt sällskap?”

“Hur kan ni sätta det i fråga!”

Och så skrattade hon och han med.

“Men, allvarsamt, nog kan ni gå ner i skolan i morgon.”

“Jag har tänkt att göra det, ehuru jag, uppriktigt sagdt, inte vet, hvad det skall tjäna till. Jag gör ingenting där. Och för öfrigt har jag särdeles liten respekt för inrättningen. Lärjungarne äro tråkiga.”

Maria såg på honom, som hade hon väntat, att han skulle fortsätta.

“Ni tyckes vara af motsatt mening,” fortfor han, “men då har ni sett ytligt på skolan. Hvad är det i allmänhet för pojkar, som besöka skolan? De rikaste! Vår klass är okunnig. Hvad följer med rikedom och okunnighet? Jo, det som man i staden så betecknande kallar brackiotism. Har jag orätt?”

“Inte alldeles. Men naturligtvis öfverdrifver ni.”

“Det förstås! Nå, därtill kommer, att lärarne inte kunna vara själfständige. Å ena sidan ha de pojkarne, som de måste, om inte precis kurtisera, så åtminstone se genom fingrarne med, när de inte dabba sig alt för svårt. Å andra sidan ha lärarne den höga styrelsen, som skall skaffa anslag af landsting, hushållningssällskap och stat. Till denna skall naturligtvis hänsyn tagas, hvilket på skolan såsom själfständig anstalt måste verka demoraliserande.”

“Hur ville ni då, att det skulle vara?”

“Staten skulle underhålla skolan, liksom alla undervisningsanstalter.”

“Ja, nog vore det bättre. Men jag försäkrar er, att, efter omständigheterna, är vår skola en riktigt bra skola. Min bror säger inte mycket, men han har respekt med sig hos både styrelse och lärjungar. Och hellre än att böja sig skulle han afgå. Han är säffig, det är sant, och rusar inte i väg i första tag, men det han bestämt sig för, med det står han och faller.“

“Men genom den lärda bildningen komma lärarne bort från bonden. De kunna väl förstå denna lärda bildnings brister, bondens behof och önsknningar i dess hufvuddrag. Men hans allra innersta blir för dem förborgadt. Det ha de växt ifrån.“

“Nu skulle jag kunna vara elak mot er, om jag inte vore rädd att därmed föra oss ifrån ämnet. Det måste ni väl erkänna ändå, att inte följer det med nödvändighet af universitetsbildningen, att man mister känselhornen, om jag så må säga. Och det försäkrar jag er, och det skall ni få se, att min bror är riktig bonde — en fördomsfriare och långsyntare än ni. Ni är bondearistokrat och tänker blott på bonden och hemmanet. Min bror tänker i stället på folket och jorden. Det är lite skilnad på det! . . . Ja, det där få vi tala om en annan gång . . . Vet ni, vi ha en liten gård i Västmanland. När far dog, motsatte Adolf sig bestämdt, att gården skulle säljas, och därför utarrenderades den. När Adolf blir gammal och utsliten, skall han slå sig ner där, och jag skall sköta hans hushåll, ifall . . .“

“. . . ni inte blir gift.“

“Nej, ifall inte han blir gift.“

“Jaha.“

“Och då blir jag lärarinna igen.“

“Jaså, ni har lärt på det.“

“Ja, småskollärarinna. Men jag läser på den högre examen, och just därför är jag hos Adolf, som är min informator.“

“Apropå. Far min hade klart för sig, att er brors hushåll sköttes af en gammal kvinna.”

“Han hade väl sett mamma någon gång, då hon varit här och hälsat på. Hon är här emellanåt, men aldrig länge. Hon vill inte vara från gården.”

“Det förstår jag.”

Steg hördes i trappan.

“Det är Adolf. Hör ni, vill ni öka min tacksamhet?”

“Hvad menar ni?”

“Jo, det vore så festligt, om ni alt fortfarande vore 'sjuk', och så i morgon öfverraskade honom med att komma ner i skolan. Jag skulle så gärna vilja se hans min.”

“Jag skall göra det.”

“Och ni kommer riktigt säkert ner?”

“Ja.”

9.

Jonsson gjorde verkligen stora ögon, då Erik visade sig i skolan. De öfriga lärjungarne syntes betrakta Erik med ett slags tillbakadragen misstro.

Så gingo ett par veckor. Erik hade lika ordentligt skolkat från timmarne i geometri, aritmetik och bokföreläsning som han ordentligt besökt de öfriga. Men något försök till närmande mellan honom och kamraterne hade icke skett från någöndera sidan.

Man kände, att det var oväder i luften och att det när som helst kunde bryta löst.

Så en dag vid räknetimmen reste sig samtliga lärjungarne för att aflägsna sig.

Andre läraren, som skötte lektionen, frågade, hvad som stod på.

“Vi tänka inte bevista några flere räkuelektioner,” svarade den talföraste i samlingen, som synbarligen utsetts att föra ordet.

“Hvarför det då?”

“Därför att det synes vara mindre nödvändigt.”

“Hvad mena ni med det?”

“Att det, som inte är behöfligt för den ene, inte kan vara det för den andre.”

Jonsson, som kommit in från biblioteket, stod alldeles häpen. Alla förstodo, hvad meningen var, men ingen ville tala ut.

Då reste sig Erik och sade med guistrande ögon:

“Jag ber, att någon af er måtte ge mig hvilken som helst uppgift i den räknebok, som begagnas i skolan. Jag förstår meningen! Det förargar er, att jag opåtaladt får ta mig ledighet från dessa timmar, men då jag har den äran att kunna de där sakerna förut, anser jag det vara onödigt att tröska därmed. Att *lära* måtte väl vara skolans uppgift och inte att fastläsa lärjungarne vid skolbänken vissa timmar för dag. Nu fordrar jag att inför er få aflägga examen i de ämnen, som jag icke brytt mig om. Vi kunna ju börja med räkning. Då ni behagat skymfa våra lärare med beskyllning att ha favoriserat mig, kunde ni möjligen vara nog låga att förutsätta, att de vore partiska för mig i en sådan examen, och därför bör någon af er sköta den. Den kräfver inga kunskaper, då det fins *facit*.”

Nu delade sig skaran i två grupper. Då det blef fråga om lärarnes opartiskhet, insåg flertalet, att man gått för långt.

En liten opposition fans emellertid kvar, och från den — hvartill anföraren hörde — kom det:

“Vi ha kommit för att få lära oss något och ej för att bli stukade.”

“Och då vilja ni gå er väg, när en lektion skall börja — det är också ett sätt att söka kunskap,” svarade Erik hånande. “Det är dumhet, med respekt sagdt, det är okunnighetens öfverlägsenhet. Men ni kunna fortsätta. Med den rätt jag har som folkhögskolans lärjunge skall jag inte underlåta att ’stuka’ er, om något sådant som detta vidare skulle ifrågakomma.”

“Skryt du, för att du blifvit påkostad!”

“Jag har inte skrutit, utan ni ha nödgat mig att tala om, att jag har kunskaper i de här ämnena. Tro ni, att man vinner denna kunskap endast på grund af ’påkostning’, så borde ni ha talt lagom högt. Ni ha nog tagit reda på, huru mycket mina studier och mina misslyckade studentexamina gå till i pengar, och att lite hvar af er hade råd att offra samma summa, det vet man, utan en så tydlig erinran. Men det fordras lite mer än pengar för att inhämta kunskaper.”

“Har någon af de tvistande mera att anföra?” frågade Jonsson.

Stämman darrade lätt.

Ingen svarade.

“Nå, då fortsattes lektionen.”

Erik aflägsnade sig.

Han hade segrat. Större delen hade gifvit sig, men den lilla oppositionen fordrade hämd, och den lät under de följande dagarne förstå, att den icke spelat ut alla sina kort.

En gång i veckan hade man i skolan talöfningar, då diskussion hölls öfver af lärjungarne uppställda frågor. Till närmaste talöfningen, då just en af oppositionen var tes-utgifvare, hade tvänne frågor blifvit uppsatta:

“Huru böra bönderna förhålla sig gent emot den nu pågående rörelsen för utsträckt politisk rösträtt?” samt

“Är det lämpligt, att bonden anlägger herremannens skick och drägt?”

Det var alt för genomskinligt, att man ansåg sig böra och kunna halka öfver den förra och komma till den senare, i hvilken man skulle komma åt Erik utan ett direkt anfall. Man undrade, om Erik skulle närvara vid diskussionen.

Dagen kom. Intresset var spändt, och en icke så liten del af ortsbefolkningen — som ägde tillträde till dessa talöfningar, liksom för öfrigt till skolan, så snart läsning pågick — hade infunnit sig.

Ordförande och sekreterare valdes, och man beslöt att börja öfverläggningen med den första frågan, då just Erik visade sig i dörren.

Han begärde ordet.

“Bönderne böra ha den insigt i det, som frågan berör, att de uttala sig mot hvilket som helst 'streck',” sade han.

Oppositionsanföraren lät höra ett: “Herr ordförande!” och fick ordet.

“Det måste alltid finnas någon viss norm,” menade han.

“Och denna skall utgöras af hvars och ens olika för-måga att förtjäna pengar?” frågade Erik.

“Å det fins sådana, som ha pengar utan att ha förtjänat dem,” menade oppositionschefen. Hans män fnissade, och det var icke utan, att detta smittade.

“Hvilket ytterligare bevisar, att 'strecket' är en godtycklighet,” svarade Erik.

Motståndaren var slagen och sökte leda in frågan på nya vägar genom att framhålla, att allmogen genom rösträttens utvidgning så långt skulle förlora all sin makt, hvartill Erik genmålde, att allmogen vore icke endast bönderne, utan hela massan af “menige män”. Han hade själf varit fången i samma fördom, men kommit på bättre tankar. När det var fråga om t. ex. landets försvar, dåingo torpare, backstugusittare, daglönare och dylika räknas till allmogen, men inte då det gälde val till den församling, som skulle afgöra landets öden. Det vore inte makt, utan rätt, som skulle herska. Den bondeklass, som sökte hålla sig uppe genom orättvisor, vore inte värd bättre än att gå under.“

Marias ögon glänste.

Ingen mer begärde ordet, och därmed var den historien slut. Man kom till nummer två.

Oppositionshöfdingen höll ett längre föredrag, däri han talade om fädrens enkla seder, om husslöjden, om den inte så välsittande, men starka och billiga vadmalrocken o. s. v.

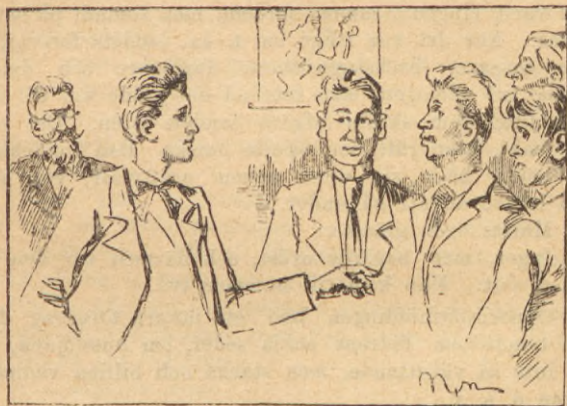
En annan sade sig, ehuru det ej hörde till ämnet direkt, vilja orda något om kvinnodrägten, men nöjde sig med att döma ut vinterhatten.

En tredje kom med sitt tunga artilleri mot herremannens sätt. Under ett sirligt yttre dolde denne ofta dåliga inre egenskaper, den eleganta bugningen vore ofta meningslös, och den enkle, rättframme bondens sätt vore betydligt att föredraga.

Därmed var förrådet uttömdt. Det hade varit rikt på slängar åt Erik, och Marias vinterhatt hade varit med på ett hörn.

Nyfikenheten var därför ytterst spänd under de sekunder, som gingo, innan Erik begärde ordet.

“Själfr har jag,” sade han, “vuxit upp i ett hus, där hemslöjden skattats högt och idkats, och att jag i den frågan hjärtligt instämmer med den ärade förste talaren, anser jag mig ej behöfva säga. Jag öfverlemnar

utslaget åt min — rock. Det är den enda af vadmal i lärjungekretsen.“

En dundrande skrattsalva ljud.

“Men,” återtog han, “däremot kan jag inte förstå, qvad det skall tjäna till att rocken sitter illa (skratt), lika lite som jag kan finna det på något sätt ofördelaktigt, om bonden rör sig ledigt och kan göra en elegant bugning. Ty i den omständigheten, att man är mäktig därtill, är det väl något djärft att söka dåliga inre egen-skaper och falskhet. Däremot skall jag be att få gratu-

lera den, som behagar visa sig öfverlägsen, för att han fått lite s. k. världsvana, och hvad slutligen fruntimrens vinterhatt beträffar, så böra vi ej vara kortsynta nog att döma ut den, ty den vinner alt större utbredning af den enkla orsak, att alla klassmärken gå sin undergång till mötes. Bonddottern, bondhustrun och tjänsteflickan skola ej behöfva utflinas af en dum öfverlägsenhet — de skola ha hattar, och de skola vara fruor och fröknar allesamman. Hatten är ett vackert, bekvämt och praktiskt plagg. Om inte fruntimren offrat åt ett vidrigt fult mod att klippa af sig håret, så reda de sig mycket väl med denna hufvudbetäckning, som är billig — ty jag har inte försvarat de dyra och pråliga. Och komma vi in på det kapitlet, så kunde vi nog få anledning till tal om lyx och dyrbarheter, om vi titta bland silkeshalsdukarna i våra mammors byråådor.“

Ingen begärde ordet mer.

Erik var dagens hjälte.

“I morgon skall jag be att få underkasta min hatt er smakpröfning,” sade Maria, då de gingo uppför trappan, “och om den är för grann, skall jag ta bort det öfverflödiga. Det var rysligt bra sagdt, det där om vinterhatten. Jag har begagnat sådan, för att jag tyckt, att den varit så vacker, men jag har alltid haft lite samvetskval däröfver. Tack skall ni ha!”

Tre månader hade gått sedan den minnesvärda öfverläggningsdagen, som för Erik fick synnerlig betydelse. Den hade väckt hans stolthet.

För flertalet af lärjungarne hade Erik blifvit ett slags höfding — något, som spände hans intresse och gaf honom sysselsättning. Detta var dock i än högre grad fallet med den lilla oppositionen, som altjämt fans kvar. Den tvang Erik att ständigt vara på sin vakt, dels för sin egen, dels för sitt partis skull.

Alt hade emellertid kommit så efter hand, att han själf icke märkt det.

Men det fans en, för hvilken detta varit ett dagligt studium.

Det var Maria.

Hon stod just nu i fönstret och såg på hans affärd.

Han skulle fara till sitt hem på ett par dagar. Fadern, som väl kände hans skarpsinnighet, behöfde tala med honom om revisionen af skolans räkenskaper, och det ville icke gubben erkänna inför andra, hvilket han måst göra, om han farit till skolan.

Så länge Maria kunde se en skynt af Erik, stod hon och såg efter honom. Och då han var ur synhåll, sjönk hon ner i soffan och gömde hufvudet i kudden.

Hur skulle det bli, när han for för att ej komma igen?

Från början var han för henne ett under, som hennes vetgirighet tvang henne att studera. Och då hon såg de rika förlamade krafter, som lågo här, då hon såg, hvad det skulle ha medfört att "spänt fjädern", som

släpt, blef han ett föremål för både hennes verksamhets-håg och medlidande.

Därifrån var steget nära till kärlek. Och nu var han hennes drömmars kung.

Skulle han förstå det? Och om han skulle förstå det? ...

Det var Per, som hämtade Erik, och Erik gjorde den anmärkningen, att han, som annars brukade vara så tungsint, såg så ovanligt glad ut.

“Har du vunnit på lotteri, Per?”

“Ja, så godt som.”

“Hur så?”

“Stafvas en moster, som knapt någon visste af — hon bodde långt nere i Småland — har dött och lemnat efter sig 190 riksdaler, som Stafva nu får.”

“Och det är du så glad öfver?”

“Ja, för se nu kunna vi komma till Amerika i vår. Vi voro städslade till hösten bägge två, såsom Erik vet, men jag har skaffat en sommardräng, som nämde man är nöjd med, och pigor är det ju alltid godt om, så nog blir det någon i Stafvas ställe.”

“Och du tror, att det skall bli bättre i Amerika?”

“Å, jag är bondfödd, fast det gick utför för far min, och då förstår nog Erik, hvad det vill säga att gå och gräfva i andras jord och aldrig ha utsigt att få den minsta bit med, där en kan få råda sig själf. Därute kan äfven den fattige få en jordlapp och behålla den också, om han är skötsam.”

Erik förstod Pers glädje, och han såg med vemod ut öfver nåjden, där stora vidder af jord, som kunnat ge de rikaste skördar, lågo “för fädot”.

“Ja, här är det så, att de flesta ha ingenting, och de, som ha, de ha mer än de kunna bruka,” tillade Per, som fattat Eriks tankegång.

“Hör du, Per, räcker ängshöet där hemma tils det blir bete?”

Per såg förbluffad upp. Sådant hade visst Erik aldrig i lifvet tänkt på förr, och det dröjde en god stund, innan han kom sig för att svara.

“Nej, det lär det väl inte göra, men inte behöfva vi köpa något hö. Det vardt ju så dugtigt på vallarne.”

“Har ni börjat köra stutarne än?”

“Ja, Lars har fått roa sig med att göra slädparti med dem åt skogen ibland.”

“Bär det bra där då?”

“Usch ja. Det var tillräckligt fruset, innan snön kom.”

“Vardt det af, att far sålde ved till mjäriet?”

Nu hade Per så när tappat tömmarne. Hvad i all världen kom åt Erik? Aldrig hade han förr frågat något efter, hur det var på gården.

“Ånej,” svarade han, när han fått ordning på Svarten igen, “nämndemannen är, när alt kommer omkring, alt för rädd om skogen.”

På det sättet fortsattes samtalet, och när de nådde hemmet, visste Erik fullkomligt, hvad där uträttats under hans bortovaro.

“Hör du, Per,” sade Erik, då han steg af, “det vi pratat om, behöfver ju ingen veta. Du förstår?”

“Ja,” svarade Per, i det han stoppade ner den tvåkrona, som Erik tryckt i hans hand.

Men i verkligheten förstod han ingenting als.

Den Erik, som fadern återsåg, var densamme, han skickat till skolan, den slöe, likgiltige, det märkte han snart under sin förstulna mönstring. Han hade just icke väntat sig något annat, och han undrade, hvad baronen skulle kunna göra af ett sådant exemplar.

Revisionsarbetet var snart uträttadt, och så förlöt aftonen på det mellan far och son vanliga sättet — långa tal från fadern och ett och annat ord af sonen.

“Skola vi fara till Torp i morgon?” frågade fadern.

“Hvarför inte! Men det skulle ske just i morgon. I öfvermorgon skall jag vara tillbaka i skolan.”

“Är du så hågad på den då?”

“Ånej, det är måttligt. Men jag har lofvat en pojck-krake att hjälpa honom med en ritning, och utan den får han inte vara med om landtmäteriet, som snart skall börja.”

Fadern trodde hvart enda ord.

Men andra dagen fick Erik en så förfärlig hufvudvärk, att han ej ville fara åt Torp.

I stället gick han ut för att hämta frisk luft, som han sade, men i själfva verket ströfvade han kring ägorna, kontrollerande Pers uppgifter och görande iakttagelser.

Medan han var ute, träffade han Pettersson.

“Nå, där ha vi dig! Jag väntade dig i går, men jag förstår, att gubben lade beslag på dig. Nu skola vi ha oss en ordentlig dragnagel. Jag har fått hem öfverdådigt fin konjak.”

“Nej tack, du!”

“Hvad i helskock nu då?”

“Å, jag har gått och fördärfvat magen på mig.”

“Hos Jonsson, ja. Det är klart, det — en så'n där nykterhetsdansare, som inte består en halfva öl till maten en gång. Så mycket bättre behöfver du en botten-skylare nu.”

“Nej, jag skall verkligen låta det vara. Doktorn förbjöd mig det så strängt.”

“Du har då varit ordentligt sjuk?”

“Tror jag det! Jag låg i åtta dagar.”

“Ja ja. Det är bäst att vara försiktig, om man kan. Jag tror nu inte på det där vattenevangeliet, men . . .”
 Han åt upp den kvickhet, han tänkte komma fram med.
 De skildes åt, och dagen därpå skjutsades Erik af Per tillbaka till skolan.

Och därunder fick Per ytterligare anledning till att förundra sig. Ty han erhöll åtskilliga anvisningar rörande sådant i vårbruket, som nämдемannen ej lade sig i, och Per måste erkänna, att de voro mycket goda.

När Per kom hem, kände han sig också nödgad att öppna sitt hjärta för Stafva. Med det ansåg han sig ej ha brutit sitt löfte till Erik, ty Stafva och han voro ju ett.

Stafva hade, under det hon åhörde Pers berättelse, gjort sina slutsatser och undrade, om icke något fruntimmer kunde vara med i spelet.

“Du sade't, Stafva. Det var en så vacker mamsell, som gick och stälde där i köket, och jag fick sådan traktering bägge gångerna.”

Nu hade Stafva klart för sig.

“Vet du, hvilken hon var?”

“Det var föreståndarens syster. Hon såg så god och snäll ut.”

“Hör du, frågade han inte något efter Anna i Torp.”

“Neej.”

Ja, nu begrep också Per. Och hans och Stafvas ögon möttes i en varm blick.

11.

Maria öppnade dörren för Erik med ett: "Välkommen åter!"

Och medan han tog af sig ytterkläderna och hon gick ut i köket, gjorde han den reflexionen, att hennes stämning icke hade samma uttryck som förr. Den hade blifvit mera vek än frisk. Och när han tänkte öfver, så var det icke första gången, han gjort den iakttagelsen. Det hade händt flere gånger under senaste tiden, fastän han ej fäst sig därvid.

Då hon kom med det varma kaffet, betraktade han henne noga. Hon märkte det och slog ner ögonen.

"Vet ni, hvad jag tycker, Maria?"

"Nej," svarade hon. Men rösten darrade lätt, och hon såg skygt upp.

"Att ni förändrat er på senaste tiden. Det där hurtiga hos er har försvunnit. Hvad kommer det till?"

Hon svarade icke, utan vände sig mot fönstret, och han märkte, att hennes ögon blefvo fuktiga.

Det var alldeles dödstyst i rummet.

Och så sprang hon plötsligt upp och in i sitt rum, hållande händerna för ansigtet.

Erik satt som träffad af blixten. Något, som han aldrig tänkt på, stod nu i ett klart för honom, och inom en sekund var han efter henne.

Hon halfåg på soffan och grät häftigt.

"Maria, kära Maria," sade han varmt, i det han reste henne upp, "vill du, att jag skall säga, hur mycket jag håller af dig?"

Hon kastade sina armar kring hans hals och gömde hufvudet vid hans bröst, dragande efter andan under de afstannande snyftningarna.

“Får jag se på dig nu,” sade han, i det han tog hennes hufvud i sina båda händer. “Ja, du är vacker, när du gråter, men vet du, du är mycket vackrare, när du skrattar.”

Hon log ett gladt, lyckligt leende.

“Så där, ja! Alldeles som när solen tittar fram ur ett moln, sedan det rägnat.”

Och så kysste han hennes ögon, och hon skulle igen taga honom om halsen.

“Nej du, jag skall ha en riktig kyss, midt på munnen, innan du slipper. Så, ja!”

Och så stodo de där i en lång omfamning.

“Nu skall min flicka bli glad igen, eller hur?”

Han satte henne på soffan och smekte hennes hår.

“Ja, Erik, det skall jag bli.”

“Hör hon, har hon gått och funderat på det här länge?”

“Ja.”

“Hur länge?”

“Jag tror det började med vinterhatten,” svarade hon med skälmen i blicken.

“Vi karlar äro alt ena riktiga blindstyren ändå!”

“Har du inte märkt något, då? . . .”

“Nej, inte förr än i dag.”

“Och du? . . .”

“ . . . har inte tänkt ditåt en sekund — alldeles, ja. Du tog mig med storm. Men när jag tänker rätt på saken, så var alt fästningen så ordentligt underminerad, att det blott var en tidsfråga, när den skulle falla. Hur skulle jag ha kunnat tänka på, hur du hade det, när jag inte gissat till mig själf. Under den dagliga sam-

varon har jag inte märkt, hur jag sökt upp dig, hur jag befunnit mig väl, då du varit mig nära. Hemma fann jag det olustigt, och jag ville hit tillbaka, men det var ett slags obestämd längtan, som jag för öfrigt inte brydde mig om att klargöra. Nu förstår jag altsammans.“

“Vet du, Erik, när du for, var jag riktigt ledsen. Jag tänkte på, hur det skulle bli, när du for för alltid. Och så kom äfven jag att tänka på dumheter också — Anna i Torp, som du talt om, och fast jag var bra säker på, att du inte mer tänkte ditåt så . . . Ja, du vet, hur det är, när man är ledsen. Jag tänkte på din fars inflytande och . . .“

“Och? . . .“

“Vet du, Erik, jag håller af dig så ofantligt — jag är så ofantligt rädd för att förlora dig, att jag hållre förlorar mig själf . . .“

“Det låter du vackert bli! Det är dig, jag vill ha — inte någon bortbyting. Nå?”

“Jo, jag tänkte inte på mig, utan bara på dig . . . Ja, vet du, så pass mycket 'högre moral' har jag,“ tillade hon, då hon på hans leende såg, att han påminde sig ett annat samtal, som de fört. “Jag trodde, att du skulle falla tillbaka, om det gått, som jag fruktade.“

“Det hade väl inte blifvit stort bättre än så. Är du inte rädd därför nu?”

“Nej, Erik. Du har något bestämdt att hålla fast vid — jorden. . .“

“Den har jag väl haft förut också?”

“Låt mig tala ut, du. Detta bestämda skall hålla dig uppe. Det behöfdes blott, att någon kom och 'spände fjädern', lärde dig att ta nya tag. Och det blef jag.“

“Och du skall se till, att den icke slappnar igen?”

“Erik!”

Hon tryckte hårdt hans hand.

“Ja, jag skall bli dig en trofast kamrat . . . Mins du, hvad du sade en gång?”

“Nej.”

“Att bönderne inte syssla med något sådant som kärlek, utan att hos dem utgör det ekonomiska föreningsbandet.”

“Nåja, det är väl också i det närmaste riktigt. Gemensamhet i lifsmål är en grundval, hvarpå ett äktenskap bör byggas. Och i fråga om bonden är kampen för den egna tillvaron hos den fattige, liksom tanken på barnen hos den mer bärgade, det egentliga lifsmålet. För mannen blir det då att dra till huset och för hustrun att sköta om detta. Nog har du sett otaliga sådana äktenskap?”

“Ja, nog har jag det, men . . .”

“Men?”

“Inte äro de lyckliga.”

“Jo visst, kära du, äro de lyckliga. De bägge sålunda förenade makarne utgöra en enhet.”

“Jag menade inte så, utan att sådana äktenskap sakna högre intressen.”

“Hur skulle de, som inte blifva väckta för några högre intressen, kunna ha några sådana?”

“O ja, hvad du har rätt, Erik. Men är inte det förfärligt?”

“Inte är det mycket — gifta sig, få barn, fostra upp dem efter råd och lägenhet, öfverlemna gården, om man har någon, till barnen, ta undantag eller komma på fattighuset och dö. Det är folkets historia. Och mellan dessa milstolpar ligger ett släpsamt lif för att få ihop pengar till stora, ofta orättvisa skatter och löner åt tjänstemän, som äro herrar i stället för tjänare. Ett arbete för att höja vår klass är sålunda att verka för ökad upplysning, som i främsta rummet skall skapa en ekonomisk frigörelse,

och sedan faller allt annat till. Där de 'högre intressena' gå i annan riktning, där äro de folkfiendliga."

"Det är alldeles riktigt, Erik. Men jag menade, att det är roligt att ha fått synkretsen lite större än de flesta af allmogen, att vårt äktenskap därför blir något mer — att det är ett större mål, som förenar oss."

"Hvilket också ger oss större skyldigheter."

"Ja," svarade hon tankfullt.

Steg hördes i trappan.

"Det är svåger, som kommer," sade Erik.

"Å, är klockan så mycket!"

"Ja, färden på 'kärlekens vingar' är snabb också för tiden."

Maria sprang ut och fick tag i sitt handarbete. Erik följde henne.

"Jaså, ni är tillbaka," sade Jonsson, i det han hälsade på Erik.

"För öfver en timme sedan, men då det bara var en lektion kvar för dagen och jag var trött, brydde jag mig inte om att gå ner i skolan. För öfrigt kommo Maria och jag i ett så fångslande samtal — är det inte så?"

Han vände sig till henne.

"Jo," svarade hon leende och rodnade.

"Hon har sutit och talat om för mig, att hon inte längre tänker fortsätta sina lektioner för sin bror. Hon har alldeles uppgifvit planen att bli lärarinna."

"Jaså," log Jonsson, som tyckte, att Erik var ovanligt skämtsam och treffig.

"Hon har funderat ut något, som hon tycker skall vara mycket bättre."

"Nå, och det skulle vara?"

"Jag har fått hennes förtroende med förbehåll, att jag skulle hjälpa henne att öfvertala hennes stränge bror.

Och hon blir alldeles förtviflad, om det inte lyckas. Är det inte så, Maria?

“Jo,” försäkrade hon.

“Nå, hvad är det då för ny bana, hon skall slå in på?” frågade Jonsson, som fortfarande ingenting begrep.

“Jo, hon vill nödvändigt — gifta sig med mig.”

Jonsson förstummades i ett tillstånd mellan öfverraskning och belåtenhet.

“Tror den blifvande svågern oss kanske inte?”

Och Erik lade sin arm om Marias hals och kysste henne.

“Jaså, det är verkligen allvar.”

“Rama allvaret.”

“Nåja, sanningen att säga, så har jag både hoppats och väntat det, jag har länge sett, hur det varit med henne. Jag lyckönskar dig. Det är verkligen en dugtig flicka — det kan jag säga och stå för det, fast det är syster min.”

12.

En vackrare vår mindes icke de gamle.

Januari hade varit vacker i början och slutet. Man hade således ett godt foderår att vänta. Följde så en klar och torr fastlag med löften om riklig spanmålsskörd.

Den snart tilländagångna april hade rikligen bjudit på regn och något snö. På samma gång det stärkte landtmannens förhoppningar hade det gjort vårbruket så lätt. Äfven solkorfvar, som icke kommit sig för med höstplöjning, hade hunnit med så väl.

Grödan stod också sällsynt vacker. Höstsäden hade stått sig utmärkt, så väl underfruset som det var, innan snön kom. Fälten af tät, fin råg skiftade så vackert i

sin mörkgröna skrud mot de ljusare och tunnare vårsädesfälten.

I folkhögskolan förmärktes med hvarje dag allt tydligare en oro, som påminde om en bikupa, som skall svärma.

Jonsson gjorde också den anmärkningen. "Och," tillade han leende, "första maj skolen I också få svärma, men inte en dag förr. Komma ni inte ihåg, hur det står i bondepraktikan: 'En bisvärm i maj är lika god som ett lass hö!'"

För Erik var detta slutet på de lyckligaste dagar, hans lif hittills erbjudit. Nu hade alla vackra minnen spelat upp sin melodi, ackompanjerade af ljusa förhoppningar. Nu skulle det bli arbete af!

Att förstå detta var Marias glädje.

"Jag ville inte ha dig kvar här längre, om jag också kunde få det," sade hon med ett försök att skämta, men det ville ej gå.

Och Erik smekte sakta det lilla hufvudet.

"Nej, nu är fjädern spänd. Nu måste den börja verka. Och nu skall det gå som en dans! Ett år hos 'baron på slottet', och så får far släppa till gården åt mig. Han bryr sig i alla fall föga om den, så det möter inga hinder."

Det hade han sagt femtio gånger förut, och hvarje gång hade hon kommit fram med sitt:

"Men den där Anna i Torp?"

"Är den ofarligaste rival under solen."

"Nej, jag menar naturligtvis, att du . . ."

"Jag förstår väl det, harhjärta! Men äfven om far min skulle vilja visa sin myndighet för att tvinga oss att vänta, så vore det väl inte hela världen. Vi äro ju unga bägge två."

"Ja, jag kan vänta."

"Du skall få se, att vi inte behöfva det. När han får lära känna den nye Erik, och jag så visar honom

den, som skapat om den gamle, så tar gubben min jäntunge i famn — nej, det gör han nu inte, eftersom sådana känsloyttringar tillhöra blott romanernas bönder — utan han klappar henne på det här vackra hufvudet och säger inte ett ord. Men han tänker: 'Det jag lemnar efter mig, är nog för honom, och blir det karl af honom, så är jag fullt belåten' . . . och det skall hon lita på och vara lugn," tillade Erik efter ett uppehåll, i det han kysste bort någon farhåga, som skulle bana sig väg öfver hennes läppar.

I denna riktning hade samtalen dem emellan gått under de senaste dagarne.

Och så kom avslutningsdagen — en folkfest i vida större grad än skolans öppnande.

Erik hade från den lilla utställningen af lärjungarnes arbeten smugit bort sina ritningar — med afsigt i sista minuten, så att ingen skulle märka det. Han ville ännu ej afslöja sig för fadern, som själf kom för att hämta honom från skolan.

Baronen kom också dit, synbarligen i sällskap med nämndemannen.

"Här är min son," sade denne, i det han förestälde honom för baronen.

Erik gjorde en bugning, som, ehuru artig, dock tydligt röjde, att han icke kände sig så smickrad som fadern öfver bekantskapen.

"Er far och jag ha talat om, att det vore så godt, att ni först som sist komme öfver till mig," sade baronen i en ton, som hade han ej märkt Eriks likgiltighet. "Och om ni iute har något däremot, så såge jag gärna, att ni om ett par dagar vore hos mig."

"Jag står till er tjänst."

"Ni får då tillfälle dels att se mitt trädesbruk, dels att få en öfverblick öfver egendomen, tils skörden börjar."

“Det blir ju mycket bra det där,” inföll nämde-
mannen, då Erik ej svarade.

“Ja,” tillade Erik frånvarande. Han hade sina tankar
på annat håll.

“Han är god den där,” utbrast baronen leende till
nämde mannen, i det de bägge vandrade neråt salen.

“Ja gunås,” svarade nämde mannen, och något af en
suck undföll honom.

“Så är det alltid,” menade baronen. “De bästa
fäderna ha de sämsta pojkarne.”

Nämde mannen var icke i rätt sinnestämning för att
upptaga smickret.

“Han är, förstås, rädd för att jag skall ansätta ho-
nom för hårdt,” fortfor baronen, “men jag skall nog veta
att ta honom, som sig bör. Jag har skött sådana där
gökar förr. Man ’lerkar’ med dem, tar dem så små-
ningom, och en vacker dag är metamorfosen klar.”

Hvad metamorfos var, visste nämde mannen icke,
men han nickade dock bifall.

“Lära sig arbeta skall han få, men han får också
tillfälle att föra ett bildadt umgängeslif. Godt hufvud
har han ju, och det skall nog gå att intressera honom,
bara man, som sagdt, förstår sig på rätta sättet. Det är
på sättet framgång beror.”

Middagen var för Erik en riktig pina. Att få stå
där och se främmande ut för Maria och veta, att det värd-
innans leende, som låg på hennes läppar, var tvingadt!
Och den där triviale baronen med sin sliskiga artighet,
alldeles som en katt!

Under kaffet fick Erik för några ögonblick vara en-
sam med Maria — han hade glömt att packa ner någon
småsak, sade han åt fadern, och denne var fullt syssel-
satt i den krets, hvori baronen utgjorde solen och de
andra deltagarne planeter, kretsande kring honom. Lands-
höfdingen var nämligen icke med nu.

“Nu skall hon vara glad, jüntungen, och skrifva många bref och långa bref. Och så skall jag få en så ofantlig lystnad efter staden, att baronen skall bli förvånad — han, som inte vet, att jag skall sitta och slamra med dig under stora päronträdet där hemma och . . .“

Hon slöt sig fast till honom, som hade det varit ett afsked för lifvet.

“Jag tror sannerligen, att hon lipar. Hvad är det för ett sätt! . . . Nu måste jag gå. Sista kyssen! . . . Så där ja . . . En, två, tre!“

Och så slet han sig ur hennes armar.

Man gjorde uppbrott. Nämдемännens Svarten stod redan förspänd ute på gården.

Jonsson tryckte varmt Eriks hand till afsked.

“I höst återses vi!“ sade han.

Han skulle göra en studieresa till Danmark under sommaren.

Och så bar det i väg.

Men Erik såg sig tillbaka upp till Marias fönster. Och bakom gardinen där skönjde han hennes kära hufvud, nickande farväl.

13.

Det var stort och pråktigt, baronens slott. Fyra våningar med torn och spiror, utbyggnader och verandor. Och när solen sken på det fjälliga zinktaket, glänste det som silfver.

“Nu skall ni, att börja med, göra er hemmastadd,“ sade baronen till Erik. “Betjanten anvisar er ett rum, och sedan ni tagit det i besittning och skakat af er resdammet, ber jag er komma upp.“

Betjänten förde Erik till ett rum i nedre våningen. Det var trefligt, men icke hemtrefligt — därtill påminde det alt för mycket om hotell. Synbarligen var det ett gästrum, som iordningstälts för Eriks räkning.

Snart var han i ordning och gick så en trappa upp.

”Hvardagsrummet“ var en högst elegant inredd och möblerad salong.

Där funnos, utom baronen, en ung kvinna på omkring tjugo år och en liten flicka på fem à sex.

”Min lilla dotter och fröken Bredengren, hennes guvernant,“ presenterade baronen. ”Jag är enkling, liksom er far.“

Fröken Bredengren mönstrade Erik på ett sätt, som röjde, att hon på förhand hört talas om honom.

”Lite förfriskningar, fröken Bredengren,“ sade baronen.

Hon ringde, och det kom en butelj vin och en karaffin vatten.

”Nej tack, inte åt mig,“ sade Erik, då baronen skulle hålla i ur buteljen åt honom.

”Hvarför inte?“

”Jag har slagit mig på nykterhet — för tillfället.“

”Men det är ju vermouthe,“ inföll fröken Bredengren lite öfverlägset, ”drufsaff, som inte det ringaste berusar.“

Tonen retade Erik.

”Jag har tillfälle att ståta med den tvetydiga äran att ha rumlat upp åtskilliga tusen kronor för far min. Så jag vet hvad vermouthe är.“

Hon bet sig i läppen, och baronen gaf henne en blick, som kunde betyda: ”Varsamhet!“

Baronen ringde själf på betjänten och tillsade om saft.

”Ja, nykterheten är nog bra, men nykterhetsförningarna äro verkligen ledsamma“, sade baronen.

”Hvarför det då?“ frågade Erik.

“Det löfte, man där skall afge, är ju en förolämpning, ett af en själf erkändt misstroende till sin egen karaktärsstyrka.“

“Jag vet inte det. Mig förefaller det som en själfständighetsförklaring. Och denna själfständighetsförklaring ger en rätt att verka för saken, hvilken — såsom alla andra reformer — bör bäras endast af dem, som därtill äro värdige, det vill säga sådana, som äro de samme i lif och lära.“

Baronen bytte om samtalsämne, och sedan det en stund gått ungefär lika trögt med alla, utbrast han:

“Ni skulle ju se er omkring, sade vi. Vi börja med det här huset, så blir det lagom att äta middag sedan.“

Derpå förde han Erik omkring i slottet, som altigenom var praktfullt.

Och så intogs middagen.

“Jag är van att ta mig en lur på maten,“ sade baronen.

“Och jag en promenad,“ tillade Erik.

“Annars hade det ju varit lämpligt, att ni och fröken Bredenberg fortsatt diskussionen om vermouthens egen-skaper,“ skrattade baronen. “Titta emellertid hit upp, när ni kommer tillbaka. Det är ett och annat, jag vill tala med er om.“

Erik ville se ladugården och ägora — det var hela promenaden.

Han träffade strax rättaren, som med smilande höflighet beklagade, att han nu icke hade tid att följa med. Men om “herrn“ ville bestämma någon tid i morgon, så vore han villig att tjänstgöra som vägvisare.

Erik vämjdes åt karlen. Han förklarade, att han endast ämnat att ta sig en promenad, och under det dagliga arbetets gång kunde han tids nog sätta sig in i förhållandena.

Rättaren smålog illparigt.

“Ja visst, ja visst,” sade han. “Och det lär inte bli så strängt. Det är bara knuten att ha ögonen med sig, för bara en vänder sig bort, så lägga de armarne i kors. Och jag kan inte vara med öfveralt. Så det var godt att få lite hjälp.”

Han stod med mössan i hand, då Erik aflägsnade sig.

Ute på trädesåkern träffade Erik plötsligt på en välbekant figur, som gick och harfvade.

Det var Lars.

“Är du här?”

“Ja, sedan den 24 april.”

Erik hade varit i hemmet blott en dag, sedan han kom från skolan, och då hade han haft brådt, hvadan han ej kommit att märka, att både Per och Lars voro borta.

“Men hvarför flyttade du?”

“Å, det kan väl Erik tänka sig — det var det vanliga. Det vardt på tok med Maja, och då var det ingen annan råd än att bli slaf.”

Det hade redan kommit ett bittert, tungsint drag öfver den fordom så muntre Lars' ansigte.

“Du försökte att få torpet?”

“Ja, nog gjorde jag det, men jag visste väl förut, att det ingenting tjänade till. Det ser ut, som om nämde-mannen vore räddare om den där jordlappen, där i alla fall husen stå kvar efter Jon Persson, än om hela fjärndeln.”

“Du kunde inte komma åt Amerika?”

“Om jag velat bära mig åt som en fähund och farit ifrån flickkraken, så hade det kanske kunnat bli någon möjlighet. Men det ville jag inte, för jag var dum. Hon hade lika gärna kunnat sitta i arrest vid fattig-gården som här i statbygningen, och om jag kommit i väg, så hade det väl på något vis kunnat gå för henne att komma efter. Har en fastnat här, så kommer en aldrig hän, förstås.”

“Hör du, hurudan karl är rättaren?”

“Han är inte mer rättare än jag. Innan baron bygde upp den där krokanen och skjutsade af med bönderne häromkring, var han fördräng här, och det är alt, hvad han är lärd på. Det är den värste flåbuse, en kan leta på, och när han kan fösa lifvet ur en, då mår han allra bäst. Aunars är han en riktig käring, som kryper för baron och ställer sig in hos honom genom skvaller. Se, det är just tockna som baron vill ha, och folket tror alt, att Erik är en ny påfösare.”

“Jaså. Säg dem då, att de misstagit sig. För öfrigt är jag inte i baronens tjänst.”

Erik gjorde ett slag uppåt statbygnaden, som placerats på vederbörligt afstånd från slottet. Här fans ingen “arkitektur!” Ett stort åbäke i ladustil.

Bygnaden var “gjuten” — således af osundaste slag. Här fans inga träd och inga vattenkonster på gården — nej, icke ens ett grässtrå, utan blott en flack grusplan. Här tumlade bekymmerslösa småttingar, trasiga och smutsiga, glädt omkring. De hade ladugårdar och stall och kor och oxar och hästar och får i massor!

Stackars små, tänkte Erik, de skola nog en dag med tungt sinne förstå, att de äro fattiga.

Han hade så gärna velat ge dem en slant, men ville ej väcka uppseende. Han hade gjort det tillräckligt förut. Ty i hvart och ett af de nästan alla smutsiga och gardinlösa fönstren tittade nyfikna ansigten fram.

Men då han steg uppför förstugutrappan, skyndade alla plötsligt undan.

Han hade i ett fönster upptäckt Maja.

Hon hälsade förläget.

“Jaså, du är här.”

“Ja, när en ställer galet för sig, så har en sig själf att skylla.”

“Men du har ju snygt och rent.”

“Ja, än så länge. Men får jag vara här en tid, så blir jag väl lik alla de andra.”

“Det skall du inte, Maja. Lars har väl inte slagit sig på att supa?”

“Nej, inte än.”

Erik häpnade öfver det omedvetet hårda i denna fattigdomens resignation.

“Försök, medan du har välde öfver honom, att få honom att gå in i goodtemplarlogen, och om han vill det, så skall jag lägga ut, hvad det kostar, och kan jag annars hjälpa dig med något, som du behöfver, så var inte rädd för att säga mig till.”

Hon famlade efter hans hand, men ögat var fuktigt, så att hon hittade ej rätt på den.

“Att Erik vill kännas vid en i ens olycka. Ja, snäll har då Erik alltid varit, fast det inte alla gånger varit så godt att förstå sig på honom.”

“Nej, jag har inte varit snäll,” genmälde han tankfullt. Och efter uppehåll: “Jaså, du finner mig förändrad?”

“Ja.”

“Ser, du, Maja, jag är nog densamme som förut, men jag har fått en Maja att tänka på, jag också — det är den stora skillnaden.”

Hon tryckte hårdt hans hand, och han vände mot slottet.

14.

Erik träffade fröken Bredengren sysselsatt med att öfva lilla Ada i pianospel.

Baronen hade ridit bort till en utgård i något ärende och bedt henne hälsa Erik att slå sig ner, tils han kom tillbaka.

“Nå, har ni nu sett er omkring?” frågade hon. Och hon var idel sol.

“Inte just. Jag kom att stanna vid statkarlsbyggningen.”

“Fy!”

“Hvarför säger ni 'fy'?”

“De äro så smutsiga.”

“Det är ju solklart, att så skall vara.”

“Hvarför är det solklart? De kunde väl tvätta sig, de såväl som andra människor.”

“Ni har händelsevis inte någon kännedom om svin-skötsel?”

Hon såg förundrad upp och syntes oviss om meningen.

“Nej, och hvad hör det hit?”

“Ni har väl hört talas om, att svinen äro mycket orenliga djur.”

“Ja visst, hvem har inte det!”

“Men det talet är inte sant. Man tvingar dem att vältra sig i smuts, och så förklarar man helt frankt, att de äro orenliga.”

“Jag förstår er. Men hvem tvingar statfolket att vältra sig i smuts?”

“En omständighet, som heter fattigdom.”

“Å, jag är själf fattigmansbarn, så nog vet jag, hvad det vill säga.”

Hon satte upp den förut nog så uppåtsträfvande näsan, och de icke fula men själlösa ögonen fingo åter sitt öfverlägsna uttryck.

“Det är lite skilnad på fattigdom och fattigdom. Hur stora inkomster hade er far?”

“900 kronor.”

“Och hur stor var familjen?”

“Det var pappa, mamma och jag.”

“Några biinkomster?”

“Ja, pappa var underagent åt ett försäkringsbolag.“

“Nå, vet ni, hvad dessa statkarlar ha i inkomst? 3 à 400 kronor och ett mer än dåligt rum, där hela familjen tränges in. Och denna familj kan bestå af ett tiotal personer, hvaraf åtta minderåriga barn. För att brödet skall räcka till, får hustrun gå i dagsverke, hvilket naturligtvis betalas högst uselt. Så blir huset misskött, och så blir det smuts. Och så säger man 'fy', när man hör talas om dem.“

Hon svarade icke.

“Och inte nog med det,“ fortfor Erik. “I denna förtviflade tillvaro fins ingen utsigt till förbättring. Ställningen blir sämre med hvarje år — barnskaran ökas, och familjeförsörjarens krafter aftaga. Ingen annan reträtt än fattighuset efter ett lif, som varit så glädjelöst och arbetstungt som ett människolif nånsin kan vara. Det är fattigdom!“

“Men de kunde väi söka upplysning.“

“Man söker inte upplysning, när magen skriker och när armarne äro trötta af hårdt arbete! Hvar skulle de för öfrigt få någon upplysning? Och om de kunde få sådan, så skulle den blott utgöra en förbannelse. De skulle se, hur förskräckligt eländigt de ha det, dessa förlafvade arbetsdjur, och de skulle förtvifla öfver, att man tagit ifrån dem rätten att vara människor.“

“Men är då baronen . . .“

“Nej, det är inte honom jag särskildt talar om, utan systemet. Det är ungefär likadant öfveralt.“

“Hvad i all världen skall man då göra?“

“Man skall inte, såsom flertalet, sitta på afstånd och säga 'fy'. Man skall studera eländet och så, i mån af krafter, arbeta mot systemet.“

Betjänten öppnade för baronen.

“Såå, ni är hemma.“

“Ja, vi ha just sutit och talat om statkarlarna,” sade fröken Bredengren.

“Nåå?”

“Och herr Karlsson har målat deras tillvaro i hemska färger.”

“Det är lätt gjordt för den, som inte har dem,” inföll baronen med lite hetta. “Jag erkänner villigt, att de ha dåligt, men hvad skulle ni svara, om jag sade, att det inte bär sig att ge dem mer än de ha?”

“Jag skulle inte säga någonting als. Jag anser, att så måste vara. Det är systemet, jag är emot. Och då tänker jag inte blott på denna olyckliga klass af människor utan också på landtbruket i dess helhet. Detta kan naturligtvis inte annat än förlora på, att arbetet utföres af en hop, som intet annat intresse har än att dagen skall ta slut.”

“Det har ni alldeles rätt i. Men hvad ville ni då, att jag skulle göra?”

“Jag har just inga ’råd’ i det stycket,” svarade Erik. “Det är hela detta produktionssätt, jag finner olyckligt.”

“Ni menar produktionen i stort?”

“Ja.”

“Därhän går emellertid utvecklingen.”

“Begreppen utveckling och tillbakagång äro tämligen svåra att reda. De kunna vara endast skenbara.”

“Men ni måste väl erkänna, att landtbruket gått betydligt framåt på de senare årtiondena?”

“Det beror alt på, hur man tar det.”

“Nu ligga här framför oss oändliga sädesfält. För tio år sedan var det en samling bondgårdar.”

“Jag mins dem. Jag har sprungit där som barfotaparfvel månghundrade gånger.”

“Usla kåkar.”

“Jämför man dem med detta slott, så . . . De voro emellertid fullt tillräckliga för behovet.”

“En ringa del af jorden var uppodlad.”

“Men så drog den inte häller hvarken hypotek eller inteckningar.”

“Kreaturen svältföddes under vintrarne.”

“Å, inte svulto de, fast de fingo nöja sig med halm. Men så visste de häller inte af tuberkler — spräng-utfodringens och den höga mjölsiffrans följder.”

“Det var en tjusande idyll
ifrån antikens flydda tid”,

gnolade baronen, i det han gick till pianot och slog an ett par ackord.

“Nå, hur var det vi skulle ha det?” frågade han, sedan han gjort ett slag öfver golvet, i en ton, som hade han glömt af, hvarom fråga varit.

“Vi skulle förändra jordbruket fråu affär till förvärf,” svarade Erik.

“Utopier! När man är ung, sysslar man med sådana. Förstå mig nu rätt. Jag har all respekt för er åsigt, och jag märker, att ni tänkt igenom saken. Men ni är ung. När ni blir äldre, skall ni byta mening.”

Erik svarade med en skakning på hufvudet och ett protesterande leende, som tycktes säga: “Det är ej skäl att fortsätta samtalet.”

Fröken Bredengrens kalfögon sågo på de båda männen med ett uttryck, som hade hon fått klart för sig, att ej baronen ensam begrep för henne så främmande ämnen som landtbruk och sociala frågor.

Och så bjöd hon på en rafflande bit ur en modärn operett.

15.

En eftermiddag, då Erik var ute på fältet, fick han se sin far och baronen komma gående på landsvägen och, som det tycktes, inbegripna i ett mycket lifligt samtal.

På kvällen, då Erik hemkom, var fadern ännu kvar. På denne kunde det märkas, att några viktiga underhandlingar ägt rum. Det var hos honom någonting mellan oro och tillkämpadt lugn. Baronen däremot syntes glad och upprymd. Han var den artigaste värd, och supén var utmärkt.

Erik skulle gärna ha velat tala enskildt med fadern, men det bar ej åt, och han ville ej följa denne hem. Hos honom hade vaknat misstankar, och dem ville han ej, att baronen skulle ana.

Vid första lägliga tillfälle, då han det kunde, for han emellertid öfver till hemmet.

Fadern var ovanligt blid.

“Jaså, du har tid att fara ifrån midt under höbärgningen,” sade han.

“Utan skäl har jag naturligtvis inte kommit.”

“Och hvad skulle det vara för viktiga skäl?”

Han såg forskande på sonen.

“Jag ville veta, hvad det är för hemliga underhandlingar, ni för med baron’.”

“Å, det är om dig, förstås.”

“Och hvad ha dessa underhandlingar gett för resultat?”

“Jo, jag har fått klart för mig, att du har blifvit fullkomligt omändrad.”

Nu var det Eriks tur att bli öfverraskad. Skulle det verkligen icke ha varit något annat?

“Så att jag har nästan tänkt att lemna ifrån mig gården den 14 mars. Jag har för länge sedan tröttnat

på den, men, som det varit, har jag förstås varit tvungen att hålla på.“

Det måste Erik billiga.

“Och därför skulle jag vilja, att du gjorde allvar med Anna i Torp. Jag har talt vid Anders-Pers-mora, och hon tycker själf, att det börjar dra ut på tiden.“

“Ni har själf uppgett tankarne på gumman?”

“Å, det var ju bara raljeri för att skrämma dig . . . Pettersson, handlarn, ligger åt där hvarenda dag, och om det blefve förlofning mellan Anna och dig, så vore de af med honom. Jag tycker, att det vore så godt att göra det först som sist, när det i alla fall skall ske.“

“Men det kommer inte als att ske.“

“Hvad säger du?”

“Att Pettersson gärna för mig får ta Anna.“

“Du skojar väl?”

“Nej, jag har aldrig talat allvarsammare.“

“Är du då alldeles tokig! Flickan är snygg, och en sådan hemgift . . .“

“Vackrare har jag sett. Hemgiften behöfver jag inte, sedan jag fått arbetslusten igen, och Annas öfriga egenskaper göra henne särdeles olämplig till hustru åt mig. Åt Pettersson passar hon däremot utmärkt.“

“Är det då sanning, hvad folk säger?”

“Hvad säger folk?”

“Att det är väl mellan dig och föreståndarns syster.“

“Ja, det är sanning.“

“Det var ju du, som inte tyckte om bondmamseller?”

Det var en viss ironisk skärpa i gubbens röst.

“Just därför vill jag inte ha en sådan som Anna.

För henne består hela lyckan i att slippa göra något, att få bli fru, att få heta fru — just för den skull är Pettersson en farlig rival till mig, jag vet det alt för väl — och att få umgås med vår sockens herrskap. Det är att vara bondmamsell.“

“Och alla de där felen har, förstås, inte den andra?”

“Nej, annars skulle hon inte ha gjort något intryck på mig.”

“Jag tyckte, att hon var bra nog utkludad.”

“Då såg ni inte mycket på henne, far. Maria kläder sig enkelt, men hon bär upp sin dräkt. Det är skilnaden. Och det är en bra och dugtig och vacker flicka.”

“Hvad fågerleken beträffar, så tycker jag, att Anna inte står henne efter.”

“Den, som är dum och högfärdig, kan inte vara vacker.”

“Men det kan väl aldrig vara ditt allvar att ta henne?”

“Ni hör väl, hvad jag säger.”

“Å, när du tänker öfver, så bryr du dig nog inte om det.”

“Det har jag så noga tänkt öfver.”

“Nå, då behåller jag gården.”

“Jaså.”

“Och så gifter jag mig med Anders-Pers-mora.”

“Det var ju bara raljeri för att skrämma mig?”

“Men jag kan göra allvar af det! När det är fråga om att mota en dum pojke, som ställer sig i vägen för sin egen lycka, så . . . Jag låter henne sitta i orubbadt bo, och hon lefver, förstås, mycket längre än jag.”

“Gärna för mig. Maria och jag äro bägge unga och kunna vänta.”

“Och vänta få ni.”

“Om vi vilja, ja. Annars behöfva vi inte, det vet ni nog. Sätter ni hårdt mot hårdt, så tar jag ut mitt morsarf ur gården, och på det reder jag mig, ifall ni vill låta gården komma i oskyldas händer. Och det lär ni väl ändå inte göra, när allt kommer omkring, fast ni nu hotar.”

“Jo, bevars.”

“Hur ni vill. Jag har sagt mitt sista ord i saken.”

“Men, Erik, inte kan du vilja göra mig den sorgen?” utbrast gubben i bedjande ton. Han insåg, att han icke med pock kunde vinna sitt syfte och ville försöka med lock.

“Gjorde jag er inga värre sorger, så skulle det vara mig lätt att bära era förebräelser. Och jag tycker, att, när jag nu blifvit människa, ni inte ens borde komma fram med ett förslag, som skulle störta mig tillbaka i det gamla, om det nu vore möjligt att genomföra det, något som dock icke kan ske.”

“Å, du skall nog en gång inse, att jag ville dig väl.”

“Men jag skall då också veta, att ni inte förstod, hvad som utgjorde mitt väl.”

Det vardt icke något mer tal om saken.

På återvägen till slottet tittade Erik in till Pettersson.

“Hvad i all världen forskaffar mig nöjet att se dig?” utbrast denne i en ton, som skulle föreställa polerad-satirisk. “Nu skola vi ha oss en ’konjagare’, äkta Martell.”

“Nej tack, du.”

“Magen fortfarande dålig?” skrottade Pettersson. “Jag begriper dig nog, din gök, fast du inte vill bekänna kort. Det är helskock, hvad de flickorna äro alsmäktiga. Ja, ja, inte ondt i det. Vill man afstå det, så är det så mycket bättre.”

“Jaså, du har också reda på . . .”

“ . . . hvad hela socknen talar om, ja. Har inte gubben varit på dig?”

“Jo, och jag tänkte just gå in och säga dig, att jag afstått alla anspråk . . .”

“Onödigt besvär, min gosse. Anna och jag ha det redan på det klara.”

“Så alldeles klart är det väl ändå inte?”

“Jo, händelsevis. Men jag har käringen emot mig än så länge. Hon och far din äro ihop om, att du vore ett bättre parti än jag. Och hon har bestämdt hotat, att hon gifter sig med gubben, ifall flickan påyrkar att vilja ha mig.”

“Och far min sade, att han skulle gifta sig med gumman, om jag inte toge dottern. Du tror således, att det inte ryker utan eld.”

“Jaha, det tror jag visst. Och du erkänner väl, att det vore vansinne, om det ginge på det viset?”

“Ja.”

“Nå, då ha vi här ett gemensamt intresse, och då kan du hjälpa mig, om jag vidtager några mått och steg.”

“Hvad skulle det vara?”

“Det är min hemlighet tillsvidare.”

“Nåja, gillar jag dem, så . . .”

“Det tumma vi på.”

Med beklämdt hjärta återvände Erik till slottet. Han finge lof att snart tala med Maria.

 16.

Det var en äkta bondgård, sextondelen, Marias hem. Visthusboden och bryggstugan med gaflarne åt vägen och manbygnaden — med “stugan” (familjens gemensamma rum) och köket på nedre botten samt på öfre “nattstugan” (gästrummet) och kammaren (ungdomens tillhåll) — midt på den rymliga gårdsplanen. Bakom trädgården, icke en af de vanliga vilda, oordnade idyllerna, som äro lemnade åt sig själfva och veta att begagna sig af sin frihet med att ge frukt blott hvartannat år — utan

mönstergildt skött. Och så där nerom de tre ladugårdsbyggningarna, bildande tre sidor af en fyrkant: vagnslidret och stallet i midten och på hvardera sidan ladugården och logen. Altsammans var placeradt i egendomens midtpunkt.

Eriks tankar fördes tillbaka till bondbyn, hvars plats slottet intagit. Utefter den smala bygatan stod det gård vid gård af ungefär samma slag som denna. Här var bonden kung, "där han satt på hemmanet sitt". Man hade icke hunnit lura af honom skogen och lära honom att göra skulder. Han födde och klädde sig på gården. Det, som behöfdes till utlagorna, tog han mestadels ur skogen eller från åkern. Han var en fri man, ty han berodde af ingen. Gräfdde han och sådde, så gaf jorden honom bröd — han var herre öfver sitt arbete, och sina små behof fylde han genom själfhjälp. Det, han icke förstod, frågade han prästen om. Denne hade råd för allting, och hans råd följdes obetingadt.

Men så kom slottet — en ulf, som slök alla de små bondgårdarne i sitt breda gap.

Baronen fick sitt rika gifte. Han skulle någonting göra med pängarne, och så beslöt han att bli possessionat. Ett af hemmanen i byn hade sedan långliga tider hört släkten till — en utgård till hans fädernegods. Trakten var naturskön, och här hade familjen alltid dvalts en eller annan vecka på somrarne. Här inköptes nu gård efter gård, och så reste sig snart det väldiga slottet, beskrefvet i tidskrifterna som ett mästestycke af modärn bygnadskonst.

De bönder, som sålde sina hemman, fingo en ovan vara i sina händer — pängar. Dessa ströko snart, och de forne besutne bönderne spriddes snart åt olika väderstreck.

För alt för många af de andre blef slottet ett ruinerande föredöme. De blefvo bjudna på baronens kalas, och då dugde icke längre vadmalsrocken, som mor väft

Det skulle vara fint, utländskt kläde. Och när de kommo hem, smakade icke den enkla husmanskosten rätt väl. De skaffade sig bättre! Den lilla stugan blef så liten och simpel bredvid slottet, och så bygdes en ny stor, upp — ju "grannare" dess bättre.

Bonden hade skaffat sig nya behof — de flesta konstlade, skapade af brist på upplysning och brist på kännedom om tingens rätta natur.

Skogen strök med, och när den inkomstkällan var utsinad, hotade det att bli hafrebröd i stället för hvetebullar.

Då kom en ny uppfinning — man lärde sig att låna.

Och nu skulle man höja jordbruket — med lånade pengar. Man följde slottets exempel och började odla. Det kom en riktig odlingsvurm på folk. Hade förut det gamla ordspråket: "Bonden är lika snål efter jord som den lede efter själar" haft tillämpning i det afseendet, att den var förnämligast, som ägde största hemmantalet, så blef det nu förhållandet i afseende på huru många tunnland öppen jord man hade.

Odlingen blef dyrare för bonden, som måste låna pengar därtill, än för slottet, som hade egna att röra sig med. Och bonden saknade den ledning, som slottet kunde köpa sig. Han bröt mark, som ägde ringa växtkraft, och han tillförde densamma konstgjorda gödningsämnen utan att ha en aning om dessas egenskaper. På det sättet skadade han ofta nog den blifvande skörden.

Porten till skuldsättningens breda väg var öppnad. Okunnigheten och högmodet hade tagit bonden under armarne — högmodet öfver att ha mycken jord och okunnigheten om att sköta den.

Det var, utom slottets föredöme, en känsla, som, om också blott instinktlik, djupast ligger begrafven i bondens hjärta, hvilken här missledde honom: bandet vid

jorden. Detta, att stå på egen grund, att fortsätta fädrens verk.

Bonden kom ej att skilja på jorden och hemmanet. Han kände bandet vid jorden och trodde, att det var vid hemmanet. Han förstod ej, att det är bättre att ha en mindre jordbit och sköta den väl än att ha en stor sträcka och ej kunna sköta den als. Han tänkte icke på, att detta fasthållande vid hemmanet, hvilket för honom blef af mindre värde därför, att det var så stort, att han ej med fördel kunde bruka det, dref en massa af hans klass till städerna för att söka ett ovisst bröd, till Amerika eller till för honom fiendtliga läger. Och för öfrigt hulpo de, som han lät tänka för sig — lagstiftarne — honom icke. De läto den för jorden och jordbruket så olyckliga hemmansindelningen stå kvar — och låta det än!

I densammas upphäfvande såg Erik lösningen af den sociala frågan. Därmed skulle nämligen följa beskattningsväsendets ordnande på förnuftiga och rättvisa grunder och en mängd andra därmed sammanhängande reformer. Därmed skulle högmodet öfver att ha mycken jord försvinna. Därmed skulle de många från jorden fördrifne få återvända till densamma. Därmed skulle jordbruket upphöra att vara grosshandel och återgå till förvärf. Därmed skulle själfhjälpen igen bli verklig, och staden skulle mista det öfvertag, den fått genom en långt drifven arbetsfördelning och skapandet af lyxbegär, som stodo i strid med utveckling och natur.

Erik väcktes ur sina funderingar af, att han höll på att köra mot grindstolpen.

Maria stod på förstugutrappan.

“Hvad i all världen är det för djupa funderingar, Erik Karlsson i Godby kommer i? Hästen har riktigt gått på tå för att inte störa dig.”

»Nya tag!»

“Å, jag kom att tänka på bondbyn, som slottet ått upp, när jag borta på vägen fick syn på det här lilla paradiset. Annars borde jag ha nog att tänka på oss själfva.“

“Du har talat vid din far?”

“Ja.“

“Och han säger nej?”

“Ja.“

“Det visste jag ju,“ sade hon sakta.

“Men för det får du inte bli hängfärdig, Maja!”

“Du får lof att krya upp dig med litet kaffe — så kan du sedan bättre trösta mig. Mor satte på pannan, så fort vi fingo se dig borta på vägen, och efter det gått så sakta för dig, har det bestämdt hunnit bli kokt.“

Och så gjorde de sällskap ut i köket, och Erik klappade om modern, en vänlig, snäll gumma af gammaldags skrot och korn. Kaffet var i ordning, och det bars ut i trädgården under stora päronträdet.

Gumman hade emellertid ej ro att stanna hos de unga lång stund. Hon var en af dessa arbetsmyror, som icke kunna ge sig till tåls, om de ej hvarje minut äro sysselsatta.

“Jag sjöng ut mot gubben och sade, att om jag ej finge gården, skulle jag ta ut mitt ur den.“

“Det lär du väl i alla fall bli tvungen till.“

“Hvad menar du?”

“Det är så förskräckligt svårt att få fram det, men nu är det i alla fall sagdt till hälften . . .“

“Nå?”

“Här säges allmänt, att baronen har trassliga affärer och att din far är intrasslad däri för mer än han äger.“

“Jaså,“ svarade han tankfullt.

“Du har väl hört det förut?”

“Nej, ingen har talat därom. Jag har blott helt nyligen fått anledning att dra slutsatser i denna riktning.

Här gäller emellertid att skaffa sig visshet och att handla raskt. Och i hvad fall som hälst, så är det ingen fara för oss.“

“Sådan skall min Erik vara. Vet du, jag har alltid trott, att en riktigt stor motgång skulle göra en hjälte af dig.“

“Är det så, lär jag väl nu få pröfva på det.“
Tankfullt strök han henne öfver håret.

17.

Då Erik tämligen sent på aftonen återvände till slottet, möttes han på vägen, ett stycke från detsamma, af Lars.

Det såg ut, som om han ville tala med honom.

Erik stannade hästen.

“Ville du mig något?”

“Ja, det är nog så, att det är för det, jag är utgången. Jag ville inte, att de på slottet skulle se mig söka upp Erik, och därför gick jag Erik till mötes. Det är så galet, att Maja fått tvillingar, och det fattas allting för oss.“

Erik tog upp en sedel och stack i Lars' hand.

“Erik får inte bli ledsen på oss och tycka, att vi komma för ofta, men vi ha inte fått ut staten med någon ordning på sista tiden.“

“Har du inte utfått staten?” utbrast Erik nästan förskräckt.

“Å, det är väl inte bara jag. Det är nog så med oss allesamman.“

“Jaså. Det var bra, att du talade om det.“

Han ryckte i tömmarne, men märkte att Lars hade något mer att säga.

“Pettersson, handlarn, har varit här och velat tala med Erik. Det var något angeläget, sade han, och han bad, att Erik skulle fara hemöfver. Annars skulle han komma hit i morgon.“

“Han sade inte, hvarom det var?”

“Nej, bara att det var angeläget.“

“Jaså. Tala inte om, att du sett mig på väg hit, så vänder jag och far skogstorpavägen.“

“Jaha.“

Erik vände, och hästen flög fram för lösa tyglar.

Pettersson hade redan gått till sängs, när Erik kom dit.

Han kom upp, då Erik knackade på.

“Jaså, du for hit. Det var väl det! Nu är det månjust, må du tro.“

“Säg fort, hvad det är! Jag har i dag fått så mycket i småportioner, att jag förgås, om inte jag får veta, hvad som är i görningen.“

“Jaså, du har fått spaning på, att det är ugglor i mossen! Jo, din baron är fullkomligt på fallrepet, och han har dragit far din med sig.“

“Vet du det med säkerhet?”

“Jaha, åtminstone hvad far din beträffar. Han och en sjette från staden — en, som ingenting har, förstås, fast han vräkt sig — stå på en massa växlar. Flere af dessa äro redan protesterade, och en, på anskrämliga siffror, förfaller i dagarne. Baronen är skyldig lite hos mig. Jag har just — för att få mera visshet — klämt åt honom, men ingenting kunnat få, och statarne ha inte fått ut sitt.“

“Det sista har jag fått veta om just i dag.“

“Ser du, nu är det på det viset, att gubben fortfarande tänker på att gifta sig med Anders-Pers-mora i Torp, naturligtvis för att rädda sig ur knipan. Jag är emellertid säker på, att han är inkränglad hos baron för så mycket, att käringens pengar inte räcka till.“

“Vet hon inte af, hur det är då?”

“Naturligtvis har jag talat om det för henne, men hon tror gubben bättre än mig. Han säger, att baron bara ligger i stora affärer och att han inte skall behöfva förlora ett öre. Det tror käringen, och giftasgalen har hon ju alltid varit . . . Jo, det var det, jag ville säga dig — du skall tala vid far din och söka göra det där giftermålet om intet. På det sättet får jag i sinom tid hennes pengar, och det är ju alltid bättre, än att de skulle vråkas i halsen på baronens kreditorer. Men jag kan, förstås, inte begära, att du skall afstyra det där bara för min skull, utan jag ville föreslå en liten affär. Om du afstyr giftermålet, så skall jag ropa in gården och kreatur och redskap, och så får du altsammans mot inteckning i gården för hvad jag lägger ut. Du förtjänar på det, för ingen ger så mycket på en sådan inteckning, och jag förtjänar på det, eftersom jag då kommer att få käringens pengar. Du behöfver inte vara rädd, för jag får ju Annas arf att röra mig med, och jag är dessutom inte så barskrapad förut, det vet du nog.”

Erik kunde icke afhålla sig från att småle öfver detta snillrikt uttänkta förslag.

“Nå, vill du?”

“Ja visst vill jag,” svarade Erik. “Du är naturligtvis den, som vinner mest på denna byteshandel, men jag vinner också på den. Jag är dig hjärtligt tacksam.”

“Nå, då ligger du hos mig i natt, och i morgon bittida går du upp och talar med gubben.”

Erik gjorde så, och i god tid följande morgon gick han upp till fadern.

Denne var alldeles förkrossad, och han mötte sonen med en skygg, nästan slocknande blick.

“Du vet då altsammans?”

“Ja, andra ha talat om för mig, hvad jag borde ha fått veta af er.”

“Jag trodde inte, att det var så tokigt, som det är, och hoppades, att altsammans kunde bli bra igen.”

“Hurudan är då ställningen?”

“Baron gör en förfärlig konkurs, och alt, hvad jag har, går åt. Jag står skrifven för mycket mer än jag rår om, så det är inte att tänka på att få gården kvar. Det är det allra förfärligaste, att det inte fins någon möjlighet till det.”

Den kraftiga gestalten skakades af konvulsivisk gråt. Och det verkar ju alltid så gripande att se en man gråta. Ty han gör det ej af första anledning, och han tröstas ej med ett ord eller en smekning.

“Ni får inte alldeles släppa tömmarne, far,” sade Erik i bevekande ton. “Vi få lof att ha tankarne klara och se till, hvad som kan göras.”

“Det är ingenting.”

“Jo, bevars.”

“Nej, ingenting. Om jag tar Anders-Pers-mora, och henne kan jag få, så räcker det i alla fall inte till.”

“Jaså, ni har öfvergett tanken på henne?”

“Ja.”

Det blef tyst en stund.

“Om du hade tagit Anna, så hade det gått ändå. Då hade du kunnat köpa gården, när jag gjorde konkurs. Du . . .”

“Nu skola vi inte göra hvarandra förebråelser och inte håller tala om omöjligheter,” afbröt Erik. “Att det inte duger att bygga på bara pengar, det har ni väl sett nu.”

“Ja, ja,” jämrade sig gubben. “Å, det är förfärligt det här! Att få gå från gården och rubb och stubb.”

“Å, nära på hälften är min,” sade Erik tröstande.

“Hvad hjälper det! Du kan inte lösa in den andra i alla fall. Och uppsättningen här kostar pengar, det förstår du nog.”

“Ja, väl, far. Men vi äro ju inte fattiga. Jag har dugtiga armar, och jag har arbetshåg. Jag har gått och drönat länge nog. Det är tid för mig att nu ta i riktigt. Och det här är mitt fel också. Hade jag varit en annan än jag varit, så hade det här kanske varit ogjordt.“

“Tack för det ordet, Erik! Det är mitt fel allsammans, för jag var högmödig. Men det är snällt af dig att inte tänka så hårdt om mig. Jag skulle ha lemnat allt det här åt dig, när jag en gång steg ur stöflarne, och du må tro, jag känner nog, hvad det vill säga, att du ingenting skall ha af det, utan oskyldt folk skall gå här och ställa.“

“Sansa er nu, far, så åka vi upp till baron och reda ut den här saken.“

“Nej, jag kan inte. Jag kan ingenting. Jag är alldeles förbi.“

“Nåja, jag skall inte vara blöt i fingrarne, jag! Det är så godt att smida, medan järnet är varmt.“

“Nej, far inte från mig nu, Erik. Jag är så ledsen, att jag är riktigt rädd för, att jag skall gå och göra mig något illa. Och så godt vore kanske det.“

“Inte så, far!“

Han vågade verkligen icke fara ifrån fadern. Men han behöfde komma upp till slottet för att tala vid baronen. Hvad var att göra?

Jo visst!

Att han icke genast kommit att tänka på på det! Maria kunde ju komma öfver. Och så skref han ett bref till henne, däri han i största korthet omtalade ställningen och bad henne komma med detsamma.

Olle, drängen, fick genast sätta för och åka dit.

Maria kom på aftonen, oaktadt det icke var "nästegårds väg" från Godby till hennes hem. Men Svarten kunde röra på benen, när det behöfdes!

Erik hade beräknat, att hon skulle göra sig i ordning, medan Svarten fick nödig hvila, hvadan han kunde tämligen noga räkna ut, när hon var att vänta.

Han hade gått och tittat i köksfönstret åt vägen till, redan innan hon kunde vara så nära, ända tils slutligen ett dammoln syntes långt borta. När det kom närmare, kände han igen Svarten på trafvet. Stackare, han hade fått slita ondt i dag!

Erik gick Maria till mötes och lyfte af henne vid inkörsvägen till uthusen.

"Far vet inte af det här. Vi gå vägen genom trädgården och öfverraska honom."

"Vet inte din far af det? Då kanske jag inte är välkommen."

"Jo, hvad du det är, Maria."

"Jag tänkte, att det var uppgjort er emellan. Det var förmätet . . ."

"Nej, det hade inte varit förmätet als. Jag tänkte håller inte öfverraska honom, men jag funderade på det, sedan jag skickat i väg Olle. Far är en fullkomligt bruten man."

Erik gick in först.

"Det är någon här ute, far, som vill tala med er."

Gubben såg upp frånvarande.

Erik öppnade dörren och kom, med sin ena arm om Marias lif, fram till fadern.

"Jag har skickat efter sonhustrun för att muntra upp er, farsgubben," sade han.

Rädd och tveksam såg Maria på gubben.

“Jaså, är det du, barn,” sade denne. “Du kommer till ett sorgehus.”

Det lyste till i Marias ansigte, i det gubben sträckte fram handen.

“Då passar jag alldeles utmärkt här. Jag är så glad, isynnerhet när jag är hos Erik. Jag har ingen far, och nu skall ni bli det åt mig i stället.”

Det var något af vårvind, hon förde med sig. Det var i stämman något friskt, som ej kunde undgå att verka.

“Du ser snäll ut, barn,” sade gubben, i det han betraktade henne. “Ja, det kan behövas, att en blir lite uppkryad. Jag har varit högmodig, men så har jag också fått knäcken med besked.”

“Hur förtvifladt det än ser ut, får man inte släppa taget, för då går det alldeles på tok,” svarade hon.

Gubbens anlete började klarna upp.

“Hör du, Erik, törs jag stryka bort de där fula skrynklorna?”

Och hon hade knapt talat ut, förr än hon satt sig på gubbens knä och smekt hans panna.

Han nästan smålog.

“Ungdom är ungdom,” sade han och klappade henne sakta på handen.

“Hvad var det jag sade, far?” inföll Erik, som stått såsom stum, uppmärksam åskådare.

“Men för all del,” utbrast gubben, “hon har ju inte fått någonting i sig. Inte får hon sitta fastande längre. Ställ så, att Fia kommer in med lite kaffe.”

“Å, det är alt ombestyrdt,” svarade Erik.

Och det var det också. Fia hade satt på “Petter” — under hvilket smeknamn kaffekokaren gick och gälde — så fort resenärerna syntes till. Om det skett mest för Marias eller för Olles skull, var nu en särskild fråga — gjordt var det emellertid.

Olle och Fia hade kommit i ett så lifligt samtal, att de aldeles glömt af "Petter", som stod och puttrade af belåtenhet öfver hvad han hörde.

Olle hade blifvit riktigt vältalig, då han, därtill vederbörligen uppfordrad, berättat, hvad han visste om Maria och hennes hem. Han hade ej fått sitta i köket, utan varit tvungen att gå in i stugan, där det, liksom i köket, var så skuradt och fint, som om det varit söndag. Inte något tillkrusadt, men snygt och ordningsamt. Och kaffet var inte vanligt vattenskalp och inte håller någon cikoriesoppa, utan starkt och blankt, så att en kunde spegla sig i det. Och skorpona voro hvita som snö. Men något "fränt" hade de inte.

Nu tyckte "Petter", att det var pratadt nog, och så puttrade han ändå högre. Men då ingen brydde sig därom, blef han arg och fräste till så ilsket, att man nödgades uppmärksamma honom.

"Kors, kaffepannan kokar ju öfver," utbrast Fia och sprang till spiseln och lyfte af "Petter".

Så långt hade man hunnit i köket, då nämдемannen väckte tanken på, hvad som där förehades.

"Får jag gå dit ut?" frågade Maria.

"Ja, visst får du det, om du vill," log Erik. Och hon tog honom under armen och följde med.

Fia stod just och klarade upp kaffet och hade så när släpt "Petter", då hon fick se Maria.

Maria hälsade gladt och halp Fia med att ställa i ordning, hvarpå hon tog brickan och bar in den.

"Hon är inte högdragen," sade Fia med en sidoblick på Olle, sedan de gått.

"Nej du! Det skulle ha sett annat ut, om det hade varit Anna i Torp."

"Det är inte als underligt, att det har varit trögt för henne att gå åt."

"Men det är grofva pengar," anmärkte Olle djupsinnigt.

“Jaså, du kommer själf med det,” småskrattade gubben, då han fick se Maria med kaffebrickan.

“Man får väl lof att göra sig till för svärfar, vet jag.”

Och så slog hon i.

“Nu kan jag med lugn fara upp till slottet,” sade Erik.

“Du far väl inte i kväll?”

“Nej, i morgon bittida. De skola väl undra på, hvad jag gör i staden så länge.”

“I staden?” frågade gubben förundrad.

“Jag har sagt, att jag rest till staden, när jag tittat öfver till Maria,” upplyste Erik.

“Du kan fara med största lugn,” försäkrade gubben.

“O, hvad jag är glad,” utbrast Maria. “Jag var så rädd hela vägen hit, att hjärtat satt i halsgropen på mig.”

“Du ser just inte bangen ut. Det var väl åkdonets fel,” log gubben.

“Nej, det var fjädergiggen,” sade Erik. “Så det felet kunde det inte vara.”

“Jag var verkligen rädd,” fortfor Maria. “Men jag vardt så glad, när far räckte fram handen. Och jag skall pyssla om farsgubben så, att han riktigt skall sakna mig, när jag återvändt till mor.”

Och så smekte hon honom.

“Du är alt en liten kelgris!”

“Nej, ett riktigt smeklås, far,” inföll Erik. “Ni skulle ha sett i skolan! Ja, ja, akta er, far, så att hon inte alldeles tar herraväldet öfver er. Hon har makt, må ni tro.”

Gubben såg ut, som han mycket gärna ville låta ta herraväldet ifrån sig.

“I morgon, medan jag är borta, så får far visa Maria omkring här.”

Det var en farlig påminnelse, det tänkte Erik ej på. Gubbens hufvud sjönk slapt ner mot bröstet.

“Hvad tjänar det till? Det går ju i alla fall snart ifrån oss.”

“Men jag vill se, hurudant det varit. Då lär jag mig att förstå er och Erik mycket bättre. Och så skola vi ordna likadant i smått, när vi sätta eget. Och så skola vi sträfvä och arbeta, så att vi en gång kunna få igen farsgården. Det är ett stort och vackert ögonmärke, som kan hålla en uppe. Och far skall lefva länge, så att han en gång får se, att det gått i fullbordan.”

“Gud gifve, att du talade sanning, barn.”

“Där åtelen är, dit församla sig ock örnarne“, sade Erik, i det han såg ut genom fönstret, glad öfver att få anledning att byta om samtalsämne.

Det var Pettersson, som kom gående ute på vägen.

“Hvad nu då?”

“Jo, det är min lyckliggjorde för detta rival, som kommer för att se, hur min fästmö tar sig ut.”

“Annas fästman?”

“Handlande Pettersson, ja.”

Erik växlade med honom en min af hemligt förstånd, då han inträdde. Pettersson syntes begripa meningen och började ett samtal om något likgiltigt ämne.

Nämдемannen gick snart till sängs, och då Maria vände sig ut i köket, sade Erik till Pettersson:

“Det är nu klart. Du behöfver inte frukta för några spekulationer från fars sida på din svärmor. Men, sanningen att säga, har det inte kostat mig någon möda als. Gubben hade rent af självilligt uppgifvit planen.”

Pettersson såg misstroget på Erik.

“Det är nu frågan,” fortfor denne, “om du ändock fasthåller vid ditt löfte.”

“Ja, det gör jag,” svarade han utan betänkande. Därpå var ju ingenting att förlora, men allt att vinna. Och äfven om det förra varit fallet, så . . . Gubben kunde ju ändra sig hvilken dag som hälst, och då vore det godt att ha Erik som hållhake.

19.

I god tid följande morgon for Erik till slottet.

Han var fast besluten att tala rent språk med baronen.

Till sin stora förvåning fann han intet folk ute på åkrarne. Hvad kunde det betyda?

Han påskyndade hästen.

Knapt var han uppkommen på gården, förr än en tjänsteflicka med förvirradt utseende kom ned och bad honom gå en trappa upp. Fröken Bredengren ville tala med honom genast.

Fröken Bredengren var alldeles i upplösningstillstånd, och bredvid henne stod lilla Ada, ropande:

“Hvar är pappa?”

“Hvad vill det här säga?” utbrast Erik, i det han inträdde.

“Å, det var för väl, att ni kom! Jag har skickat bud till staden för att höra efter er. Baron for, som ni vet, dit en dag före er, och han har inte kommit igen.”

“Nå än sedan?”

“Alla människor tro, att han rest för att inte komma igen. Hur skall det bli? Hur skall det bli?”

“Lugna er. Vi skola ta reda på saken. Att det är sjukt, har jag under de här dagarne allt för väl fått erfara.”

“Hvad skola vi göra?”

“Vara lugna. Jag skall fara till staden och höra efter, hvad jag där kan få för upplysningar.”

“Nej, ni får inte fara! Jag är så förskräckligt rädd. Statkarlarne ha gått i hopar, och pigorna äro rädda för, att de skola tända eld på slottet.”

“Det är ju af sten.”

“O, att ni kan vara så förfärligt lugn. Jag är så rädd för dem.”

“Äfven den trötte åkarkampen kan slå bakut, när han blir mer än vanligt misshandlad. Ha de begärt aflöning?”

“Jag vet inte, men rättaren har stängt sig inne. Han är rädd, att de skola slå ihjäl honom, säga pigorna.”

Erik ringde på betjänten.

Han kom icke.

“Det är upp- och nedvänt allting här,” klagade fröken Bredengren.

“Jag skall själf gå ned och tala med rättaren.”

“Var inte länge! Jag är så förtviflad — jag vet inte, hur det skall bli!”

“Det skall nog reda sig.”

Rättaren öppnade för Erik.

“Hvad vill det säga, att folket inte arbetar?”

“Jag får dem inte till det.”

Och så berättade han en lång historia. Det sades, att baronen hade rest till Amerika. Statarne hade ej fått ut sitt. De förklarade, att de ej arbetade förr än så skett. Han vågade ej utlemna något, och nu var han rädd för, att de skulle göra honom något illa.

“Nå, så skall jag ge dem, hvad de skola ha. Och sätt ni dem så i arbete.”

“De lyda mig inte.”

“Förstår. När inte hundpiskan längre går med baronens höga skydd . . . Som man kokar får man äta!”

Erik gick själf ned till statbyggningen och samman kallade arbetarne.

Det gick trögt att få ihop dem, men slutligen voro de samlade.

Det var en egendomlig grupp. Magra, kantiga ansigten med ringa spår af intelligens. Några sågo hotfulla, andra åter bekymrade ut. Flertalet buro den stämpel, för hvilka dessa båda tillstånd äro öfvervunna stadier — slöhetens.

Erik bad dem att återgå till arbetet. För ögonblicket hade han själf icke tid att därvid närvara, men skulle komma snarast möjligt och bad dem att till dess anse Lars — den ende af dem, han kände närmare — såsom förman. På kvällen skulle de allesamman komma upp till gården och utfå sin stat.

Vid detta ljusnade deras ansigten upp. Utan vidare satte Lars sig i spetsen, och de andra följde honom.

Under detta upptråde hade en vagn stannat på vägen och en herre stigit ur och lyssnat på förhandlingen.

Han kom fram till Erik, presenterade sig som grosshandlare från staden och frågade, om Erik vore inspektoren.

“För tillfället har jag nödgats att själf ta mig den rättigheten.”

“Jag kommer i ett lite grannlaga ärende,” sade grosshandlaren, i det de började gå vägen uppåt slottet. “Det är så, att baronen för tre dagar sedan var inue hos mig och sålde ett större parti af årets hafre, att levereras under vinterns lopp. Han sade sig behöfva pengar för tillfället och uppbar i förskott på leveransen femton tusen kronor. Nu går emellertid ett rykte, att han skall ha grundfördärfvade affärer och att han emigrerat till Amerika.”

Erik skulle just börja redogöra för, hvad han visste om ställningen, då en tjänsteflicka kom springande med hälsningar från fröken Bredengren, att baronens bror, öfversten, hade kommit och ville tala med herr Karlsson.

“Nå, då få vi kanske någon lösning på gåtan,” sade Erik. Erik bad grosshandlaren att stanna i hans rum, medan han talade vid öfversten.

Grosshandlaren tackade.

Öfversten, ett tiotal år äldre än brodern och en man med öppet, fryntligt ansigte, kom emot Erik med framsträckt hand.

“Nå, det var då för väl, att jag får en karl att tala med! Hur hänger alt ibop här? Har bror min tagit på sjappen? Jag fick höra det i staden och för därför hufvudstupa hit ut.”

“Jag vet inte mer än, att det säges så.”

“Hurudan är ställningen då? Rutten?”

“Jag kom hit för två månader sedan för att sätta mig in i det större landtbruket, hette det. I verkligheten var det för att baronen skulle få tillfälle att plocka fur min så mycket som möjligt — ett resultat, som fullständigt uppnåts. Min fars gård är dömd att gå på konkursauktion, och ...”

“Ja, han är ett få, bror min. — Ni känner ej några siffror?”

“Nej, jag har inte haft att sköta med böckerna eller pänningstransaktionerna. Arbetarne ha emellertid fordringar.”

“Ställ så, att de utfå sitt.”

“Jag har redan tagit mig friheten att ombestyra det.”

“Bra. Hvad är annars er mening?”

“Att det blir en storartad konkurs.”

“Jag förstår mig på landtbruk ungefär lika mycket som på kinesiska, men det begriper jag, att bror min inte är någon landtbrukare. Vill ni emellertid ta hand om det här ...”

“Men baronen?”

“Har han skuddat det svenska stoftet af sina fötter, å frid öfver honom. I Amerika kan han få lära sig

arbeta, och om inte det, så ha vi här ett få mindre. Vill ni ta hand om det här, så . . .“

“Har baronen rest, så lär det väl bli en annan myndighet, som tar hand om detta.“

“Konkursmassan — ja visst. Jag förstår mig inte håller på affärer, som ni hör. Nå, vill ni då styra och ställa här på mitt ansvar, tills han hinner bli försatt i konkurs.“

“Gärna.“

“Kan man påskynda konkursen på något sätt?“

“Å, det lär nog gå utan påskyndning. Vi ha här nere en besökande björn, som fått släppa till respängar.“

“Nåja, jag skall ta reda på, om bror min är i väg. I alla händelser, laga att det blir konkurs fortast möjligt. Och inträffar något, så säg mig till. Jag har hört mig för om er, och man har sagt, att jag med fullt förtroende kunde vända mig till er såsom den, som både förstod saken och var redbar.“

Erik gjorde en stum bugning.

Fröken Bredengren och lilla Ada kommo in, resklädda.

“Jag får ta hand om lillan,“ fortfor öfversten. “Jag är hennes förmyndare, och hennes moderne är intecknadt, så hon blir i alla fall en arftagerska som duger.“

“Adjö herr Karlsson! Tack!“ sade fröken Bredengren och räckte fram halfva handen åt Erik. Hon hade fått igen sitt öfverlägsna utseende — hon behöfde icke längre Eriks hjälp! Och så skulle hon få lemna landet, det tråkiga, enformiga landet, för att få komma till paradiset, staden — med mörka gator och stinkande rännstenar.

“Stå på er nu!“ sade öfversten och kramade och skakade Eriks hand dugtigt.

Han behöfver mig än, tänkte Erik.

Därpå gaf han grosshandlaren besked. Denne skulle sätta sig i förbindelse med öfversten.

Ute på fältet gingo liar och räfsor i raskare takt, än på länge varit fallet. För hoppet att utfå den öfverenskomna svältlönen!

Sedan, efter arbetets slut, Erik delat ut staten och funnit, att visthusbodarne voro så godt som tomma, vände han till sitt rum och sjönk uttröttad ned på sängen.

20.

Under en veckas tid hade bud med bref dagligen gått mellan Godby och slottet.

Då kom Maria en dag uppåkande dit. Erik hade skrivit, att hon gärna kunde fara dit, då han ej hade tid att fara hem. Olle hade gjort sig riktig möda att rykta Svarten skinande och blank, och han själf satt så styf och rak i giggen som en herrskapskusk.

“Jag hade inte kunnat vara ifrån dig längre, så om inte du skrivit, så hade jag kommit utan lof,” skrattade hon, hoppande ur giggen, innan Erik hann ta emot henne.

Köksfönstret var alldeles fullsatt af ansigten.

“Men vet du, jag hade riktigt svårt att komma ifrån.”

“Är det så mycket att göra?” frågade Erik med en menande sidoblick.

“Du! . . . Nehej du, far ville inte släppa mig. Så har jag lyckats ställa mig in hos honom.”

Erik såg på henne varmt. “Jag skulle så gärna vilja ge dig en kyss i belöning, men jag vill inte exponera oss för flickorna här.”

Hon tog hans ena arm med sina bägge, och de gingo och satte sig i en trädgårdssoffa.

Olle, hvilkens ansigte undergått alla de växlingar, ett ansigte med vidöppen mun kan undergå, och hvilken stått villrådig om, hvad han skulle göra, kom sig nu ändtligen för att framstamma ett:

“Skall jag sela af hästen?”

“Ja, och ställ in honom i stallet.”

Det var Maria, som svarade, under det hon höll för Eriks mun.

“Jag hade nog svarat alldeles detsamma.”

“Hvem vet! Stygging, som inte kunnat fara hem en enda gång!”

Det syntes alt för väl på henne, att hon icke menade så allvarsamt, att hon insåg, att Erik var upptagen och att hon var stolt öfver det förtroende, som lemnats honom.

“Jag tror, att inspektoren anstränger det skuldsatta boet med att bjuda sin fästmo på kaffe. Har du samvete att dricka, om jag rekvirerar?”

“Jaa.”

Erik gick upp till köket och sade till.

“Jag skickade betjanten ut att slå. Det smakade inte gunstig herrn, skall jag säga.”

“Kaffet skall smaka mig dubbelt bättre, när inte en sådan där lyxartikel burit fram det.”

En kort stund, efter det kaffet framsatts, kom en karl fram till Erik med ett bref.

Han hade varit åt staden, och brefvet var från öfversten.

“Nå då skola vi se, hvar vi ha vår resenär.”

Erik bröt brefvet, och de läste gemensamt:

Herr Karlsson!

De telegrafiska förfrågningarna ha ändtligen gifvit ett svar. Min bror är, när detta skrives, lyckligt och väl ute på Atlanten för

att fortsätta till det förlofvade landet i väster, på hvilken färd jag önskar honom all möjlig lycka.

Jag har talat vid grosshandlaren, och inom loppet af fjorton dagar är det klart att börja konkursen. Den kommer emellertid, säger han, att dra lång tid, eftersom det är så mycket att utreda.

Jag vet, att jag uttalar en bland fordringsägarna, som känna er, allmän mening, då jag uttrycker den önskan, att ni under afvecklingen ville bibehålla den plats, ni nu innehar. Förslag kommer därom att göras och af dessa bifallas. Jag ville blott på förhand ha beredt er därpå — — —

“Ser du,” utbrast Maria. “Nå, hur tänker du göra?”

“Det är ju ingen säkerhet för, att detta förslag är så allvarsamt menadt. Det kan vara ett vanligt fagert löfte för att göra mig så mycket mera nitisk nu.”

“Men om det är allvar?”

“Jag vet inte, hur jag skall ställa. Nog kommer utredningen här att bli långsam, men det är ju i alla fall en jämförelsevis kort tidrymd, det här förslaget gäller. Och jag behöfves kanske bättre där hemma. Där kommer, förstås, afvecklingen att gå mycket raskare, och till den fjortonde mars är allting klart där.”

En suck undföll Maria.

“Hur skall det vara då?” frågade hon tonlöst.

“Jo, du är alt en snygg tröstarinna! Bär du dig likadant åt med gubben som med mig!”

“Å, jag är en riktig stackare mot du! Och när jag nu fått gå en hel vecka och förställa mig för hans skull, är det inte underligt, att jag blir lite grinig, då jag törs visa det rätta ansigtet. Jag begriper inte, hur du kan stå emot så bra.”

“Det kommer sig af, att jag har en hemlighet, som gör mig glad som en spelman midt i bekymren. Jag hade tänkt att behålla den för mig själf, men det vore

kanske själfviskt. På konkursauktionen ropar jag in gården“

“Erik!“

Hon skrek i glädje och for upp från trädgårdssoffan. De vackra blå ögonen stodo fulla af tårar. Färgen kom och gick på hennes kinder, och den fulla barmen höjde och sänkte sig oroligt.

“Erik! Hur har detta gått till?“

Han berättade den öfverenskommelse, han och Pettersson gjort

“Det är för mycket på en gång,“ utbrast hon. “Hvad har jag gjort för att ha rätt att vara så lycklig?“

“Jag kunde göra den frågan med skäl,“ sade han.

Ty jag har gjort platt ingenting, till nytta åtminstone, och ändå kommit så upp i smöret. Jag går där och har gett allt förloradt — ser det ibland, ser det med sorg. Och hvad händer? Jo, den raraste flicka i kristenheten stiger fram och säger: ’Nya tag!’, säger det så, att jag åter börjar tro på mig själf. Kommer så en motgång, som är mer än välförtjänt, som skulle ha klämt ner mig alldeles. Ser det? Nej, af en fullkomlig slump redes härftvan ut. Har inte jag haft flax, då har väl ingen haft det!“

Hon såg på honom rätt i ögonen, och där läste hon en välfaligare glädje. Hon förstod den så väl. Att få fortsätta, där far slutat, att få locka skördar ur denna svarta, kära mull!

“Att tänka sig, att jag fick vara ett hjälpmedel för att väcka dig — vet du, Erik, jag törs det knapt. Jag är rädd, att jag skall bli högmodig. Och när du fick motgångar, så var jag bara ängslig för, att du skulle ta dig för hårdt däraf. På förlusten tänkte jag inte als. Jag fick i alla fall långt mer, än hvad jag förtjänade. Bara jag får behålla dig, som jag håller så hjärtligt af! Du kan inte tänka dig, Erik, hvad du är mycket för mig.“

“Vi skola bli ett par snälla parbästar, som skola dra så jämt, och framåt skall det gå ideligen.“

“Ja, jag skall göra alt, hvad jag kan, för att inte bli efter.“

Och hon lutade sig så trygt emot honom.

“Hör du, Maria, du får inte tala om för far, hvad Pettersson och jag öfverenskommit.“

“Naturligtvis inte. Hvad han skall bli öfverraskad, när han en gång får veta det! Nu är jag riktigt glad åt, att det gått, som det gått. Jag hade annars blifvit så lagom välkommen till Godby. Och du hade inte släpt mig, hvaraf följt en massa tråkiga förvecklingar. Nu har allting ordnat sig så bra, och bättre skall det bli.“
Det blef tyst en stund.

“Passar den här?“

Maria såg upp. Någoting glänste i solskenet.

“Ring! Har du? . . .“

Han trädde ringen på hennes ringfinger.

“Alldeles utmärkt. Jag tog mått på mitt lillfinger. Och så ringar du mig! Se så där, ja! Och så pussen! Nu kommer du hem till far som riktigt välbestäld fästmö.“

Hon höll upp handen och såg på ringen. Och så lade hon hans hand utanpå sin. De voro bägge solbrända och kraftiga.

“Att du kan tänka på allting!“

“Å, jag har ju bud åt staden hvarenda dag. Och jag tyckte, att det passade så bra, att vi för oss själfva växlade de tecken, som den utvärtes anständigheten fordrar.“

Han kände sin hand tryckas.

Så sutto de tysta och lyckliga, tils plötsligen Maria lät höra ett klingande skratt.

“Hvad nu då?“ frågade Erik.

“Se rakt fram!“

Erik lydde och instämde snart i hennes skratt.

Framme på vägen gick Olle med långa steg under harklingar och hostningar och allehanda förtviflade försök att göra sig uppmärksammas.

“Olle!” ropade Maria.

Han kom.

“Hur är det med dig?”

“Jo, se det är alt som så, att den där timmen är gången för bra länge sedan.”

“Jag skulle inte vara här mer än en timme. Nu får jag lof att fara ifrån dig. Sätt för hästen, Olle!”

“Stanna vid statbyggningen, för där äro vi!” sade Erik åt Olle och fortfor, vänd åt Maria: “Vi skola hälsa på vår blifvande torparhustru.”

Det var Maja.

Och när giggen for i väg och Erik stod och nickade afsked, voro statbyggningens fönster fulla af ansigten. Och ett såg ut som en lösläpt dödsfänges — Majas. Hon hade fått veta, att hon skulle få befrielse ur fängelset. Och statkarlshustruns bleka drag lyste af hopp, och i hennes bröst jublade det: “Till våren!”

21.

Våren hade ånyo gjort sitt intåg och prydt den evigt unga moder jord i sin evigt gamla, evigt unga skrud.

Men på Godby var det särskildt fäjdadt och putsadt.

Hemmansägare Erik Karlsson firade sitt bröllop.

Efter åtskilligt parlamentärerande hade Marias mor gifvit med sig i sin önskan att fira bröllopet hemma hos

sig. Eriks skäl voro så goda. Utgiften var ju densamma, hvar det hölls, och Erik slapp på detta sätt att ställa till någon särskild bjudning för den närmaste släkten och granarne — något, som han annars snart nog nödgats göra.

Brudgranarna, hvitbarkade stammar med en liten del af den gröna kronan kvar i toppen, hälsade sitt välkommen vid gårdsgrinden, och gästerna kommo, den ene efter den andre.

Gubben, nämдемannen, som han alt fortfarande fick heta, fastän han afgått från befattningen, skulle sköta om värdskapet, men också det fick Erik ta på sin lott. Gubben gick blott omkring, tyst och skinande som en sol. Olle sade i köket, att gubben log med hela kroppen.

Vigseln förrättades af Marias konfirmator, en gammal prost, som hvarken i dräkt, lefnadsvanor eller åskådning synnerligen stack af mot omgifningen. Han var en s. k. "bondpräst", en sådan, som bönderne kunde och ville vända sig till äfven i angelägenheter, som rörde det världsliga. Därför hade också Erik med glädje tagit Marias förslag, att han skulle förrätta vigseln. Erik tyckte ej om bokmannen, sin egen sockens legaliserade herde.

Maria bar sin sockens guldkrona.

"Det skulle alt ha varit annars!" sade prostinnan, som var brudsäta och som tagit med kronan på eget bevåg. "Vårt raraste sockenbarn utan krona!"

Då vigseln var öfverstökad, drog handlande Pettersson prosten i armen.

"Det blir ingen middagsrisp här. Erik har blifvit en sådan där vattenpimplare, och bra är ju det för den, som det kan. Vill prosten följa med hem till mig och ta en halfva? Det är bara ett bösshäll härifrån."

Prosten hade ingenting däremot.

Så placerade man sig kring hästskobordet: brudparet i midten, Eriks far och Marias mor på ena och prostparet på andra sidan om dem. Därpå följde å "hennes sida" Jonsson och å "hans sida" Pettersson med sin Anna — en uppmärksamhet, hvaröfver denna icke var lite smickrad.

"Vi skulle ha varit många flere," sade Erik, "men det är bäst att gå sakta i backarne."

"Bara om det går nedför, bör det gå sakta," sade Jonsson, som var så belåten, att han till och med kom sig för att skämta.

"Det menas också med ordspråket," inföll nämde-
mannen. "Uppför backen skall det gå undan, annars äro hästarne dumt inkörda."

Han var känd för att vara duglig hästkarl och ansåg sig uppfordrad att bryta tystnaden, när man så där kom in "på hans gata".

"Det är rätt af dig, att du tänker på in-tecknings-hafvaren," mumlade Pettersson skrattande och med munnen full af mat. "Men hur kunde du ha råd att hugga ner de där brudgranarna, du som är så rädd om skogen?"

"Jag behöfver hässjevirke," skrattade Erik.

"Skogen är bra," sade nämde-
mannen, "och känner jag Erik rätt, så kommer han, som jag, att bli rädd om den. I fall den afverkades, så skulle den betäcka största delen af din in-teckning, Pettersson."

"Ja, hur var det — det vardt ju ett sådant röfvarpris på gården?" frågade prosten.

"Nog vardt det så," svarade nämde-
mannen. "Det är just inte tider att köpa gårdar i, och när sonen bjuder på farsgården, så är det just inte många, som vilja vara med om att dyrka upp den."

"Jag skulle ha velat se far, när Erik på auktionen gaf sitt bud," inföll Maria.

“Här i fönstret satt jag, och nog såg jag, att Erik rörde på munnen, men aldrig kunde jag tro, att det var för det, som det var. Då kommer Olle inspringandes: 'Erik bjuder på gården!' Jag trodde, att pojken blifvit tokig, och det trodde nog de andre med, men auktionisten var tvungen att låta klubban falla för hans bud, eftersom det var det högsta. Och så när de satte sig för att pröfva det — och allesamman tänkte, förstås, att Erik inte skulle kunna mäka ens med köpeskillingen än mindre det andra, som skulle ut så på tvären — så stiger Pettersson här fram och säger, att Erik har hans borgen . . . Ja, att jag inte blef tokig då, det var då ett Guds under.“

“Underliga äro Herrans vägar,“ ifylde prosten andäktigt, knäppande händerna öfver den respektabla magen.

“Jänta där,“ ropade Pettersson till en af flickorna, som passade upp, “fram med dricksstånkan! Det börjar gå torrt.“

Han tyckte icke om den stämning, som höll på att inträda, och ville framkalla en annan. Stånkan med det hembrygda drickat gick också laget rundt, tog uppmärksamheten i anspråk och förde samtalet in på andra banor.

“Har det hörts något om 'baron' på slottet?“ frågade en bonde i laget.

“Han är kusk i Chicago,“ svarade Pettersson. “Det såg jag helt nyligen i Dagens Nyheter.“

Han lade särskild tonvigt på Dagens Nyheter, liksom ville han inpränta hos sine åhörare, att han höll sig en daglig tidning.

“Det var en ömklig historia,“ anmärkte prosten. “Hur var det — det gafs ju inte något antagligt bud på egendomen, utan den vardt ju bortarrenderad?“

“Alldeles,“ svarade Erik. “En grosshandlarson från staden tog arrendet.“

“Och det går samma väg med honom som med baronen,” tillade nämдемannen. “Uppsättningen kostar lika mycket som en gård, hvarpå han kunnat ha sin bärgning till döddagar. Ungdom och oförstånd! Men det fins än i våra dagar folk, som tror, att en kan bli jordbrukare bara med pengar.”

Bönderne nickade. De visste, hvad det ville säga, både att sköta egen jord med andras pengar och andras jord med egna pengar.

“Och så deras folk får slita sedan!”

Nämдемannen var vunnin för torpsystemet.

Dagen gick under gammaldags bruk, som Erik velat låta komma till heders, och allt var glad och muntert.

I skymningen satt spelmannen uppkrupt i ett fönster åt trädgården till och berättade historier. Man generade sig icke för prosten, som själf lifligt deltog i munterheten.

När spelmannen med en lustig bit lyckats fångsla den allmänna uppmärksamheten, stack han omärkligt handen bakom sig och spärrade ut fingrarne mot rutan.

Ett par sekunder därefter ljöd en förfärande knall, och hela huset skakade. En ohygglig villervalla uppstod bland bröllopsgästerna. Somliga hoppade högt på stolarna, en gumma, som höll på att släcka sin törst, tappade dricksstänkan, och spelmannen hade kommit på alla fyra, begrafven under ett rägn af glasbitar. Hvarenda glasruta i rummet åt trädgårdssidan hade lemnat sin infattning.

Då den första förvirringen lagt sig, sprang Erik till det fönster, hvarifrån spelmannen så hastigt expedierats.

Han brast ut i ett skallande skratt, och de andra gästerna, som skyndat till, instämde.

Ute i trädgården stod Olle liksom fastnaglad vid marken och visade ett ansigte, som på en gång uttryckte den lifligaste förvåning och största förskräckelse.

“Hvad i all världen är det med dig?” frågade Erik.

Olle stod och tuggade men kunde ej få fram ett ord.

“Människa, hvad har du gjort?” återtog Erik, under det han, såväl som de andre, höll på att förgås af skratt.

“Jo . . . jag . . .,” stammade Olle, “jag skulle . . . skjuta . . . och . . .”

Han såg mot knuten af grundmuren till byggningen.

“Dynamit!” sade i jämrande ton spelmannen, som kommit på fötter.

“Hade du lagt dit dynamit?” frågade Erik.

“Jaa,” fick Olle fram alldeles gråtfärdig, under det han, rifvande sig i hufvudet, med blicken farande öfver de tomma fönsterluffterna, öfvertygade sig om den förödelse, han anställt.

“Nå, det var inte underligt, att saluten vardt så väldig. Men var inte ledsen för det, du! Det går an att få nya rutor. Kom in!”

Men Olle syntes icke vilja komma. Han stod blott, betraktande sitt verk med den olyckligaste min i världen.

“Olle! Var inte dum nu! Kom!”

Äntligen fick han ben under sig.

“Det blir ett dyrt kapitel för dig, det här,” sade Pettersson honom till mötes i dörren. “Glaset har stigit så gräsligt på senaste tiden.”

“Ha . . . ar det?”

“Nej, sluta nu! Jag skrattar ihjäl mig,” föll prosten in i bedjande ton.

Maria hade gått ut i köket. Och därifrån kom det emellanåt formliga nödrop af skratt.

“Jag är ju inte ond på dig, och jag skall så gärna — trots det höjda glaspriset — underkasta mig kostnaden för rutorna. Tack för din välmening, Olle!”

Erik försökte att hålla sig allvarsam, men det var omöjligt, och det dröjde en god stund, innan munterheten öfver Olles missöde lagt sig.

På kvällen, när alla gäster, som ej skulle stanna, hade begifvit sig i väg, stodo Erik och Maria vid fönstret och sågo utåt ägorna. I den ljusa vårnatten lågo dessa i sin gröna skrud så fagra, som ett vårens löfte kan vara.

Erik stod med armen kring Marias lif.

“För mig är jorden inte något dödt ting — det är någonting, som lefver — någonting, som jag kan tala till och som jag förstår,” sade Maria.

Erik svarade ej. Hans hjärta var fullt. Men han kände dess djupare, hvilken stor och vacker uppgift arbetet i jorden är. Namnlösa föra bönderne ut sin gärning, landet rundt, och när de gå bort, bleknar deras minne lika fort som inskriften å träkorset på kyrkogården. De ha brutit mark för skördar — hvad mer att ingen frågar efter, hvilkens plogbill det var; som först klöf jorden! Det är deras uppgift att vara nyttiga, icke att vinna “ära” och namn! Men när de verkade för, att de, som skulle fortsätta deras arbete, därtill blefvo duglige, fylde de dock en andlig mission, som var fullt ut så stor och ärofull som någon annan.

“Hvad tänker du på?” frågade Maria.

“På dig och jorden,” svarade han vekt och slöt henne hårdt fast vid sig.

22.

Min bästa vän Per!

Nog är det roligt att höra, att det går bra för dig därute, men nu önskar jag, att jag hade dig hemma. För här är alt så förändradt, så du kan inte tro, för mig åtminstone. Och har du hört mycket klagovisor

ifrån mig, medan jag var fångslad på det där granna Pintorp, så skall det nu bli annat af. Och nu skall du inte mer behöfva ha samvetskval, för att du inte har hjälpt mig öfver.

Vi ha haft bröllop här nu, och det gick precis till som de gamle talar om, att det var i deras unga dar. Vår matmor är en så obegripligt rar människa, så jag förundrar mig als inte öfver, att hon kunde ta reda på husbond, Erik. Hon ser så god och snäll ut, som hon inte visste, hur väl hon ville en, och hjälpsam är hon på alla vis. På det sättet går det att arbeta, och det är alldeles omöjligt, att jag kan vara så rädd om mitt eget, som jag är om hans. Och både ute- och innegöra förstår hon, och hon spar sig inte själf.

Det är en så obegriplig ordning med honom, så du skulle rakt inte känna igen honom, om du finge se honom. När han talte om för mig, att jag skulle få torpet, så kunde jag inte göra något på en hel dag. Det gick alldeles ikring för mig. Och, du kan tänka dig, fast han nu inte just har råd till och fast han annars inte lagt ut ett öre för husen vid gården, så rustade han fullständigt upp vid torpet, så jag bor som en prins.

Du gick här hemma och klagade öfver, att det var svårt att tjäna dräng, och som jag många gånger sagt dig, så visste du bra lite, hur rätt du än kunde ha i många stycken, hvad det vill säga att slita ondt, du, som inte försökt på, hvad en stutare får stå ut med. Men vore du nu hemma, skulle du få se på annat. Olle, drängen, har fått lof på, att han skall få torp han också, så fort husbond mäktar att bygga, och det dröjer inte länge, för han vet nog, att det en lägger ner på gården, det är inte borta, bara en gör det med förstånd. Du skulle se på Olle. Han super inte, och inte förstör han ett kronans öre till grannlåt och dumheter. Så när han

får torp, har han pengar till både ko och gris. Gris har jag fått, men ko har jag inte orkat med än. Det skall emellertid gå.

Inte förlorar husbonden på, att drängen har fått löfte på torp. Olle är så ifrig att lära sig allting, och utom det, att det är mycket besparadt med det, så kan en också skicka en tocken en till hvad som hälst. Ja, den husbonde, som ordnar så, han är klok. Han ställer bra för sig själf och andra med.

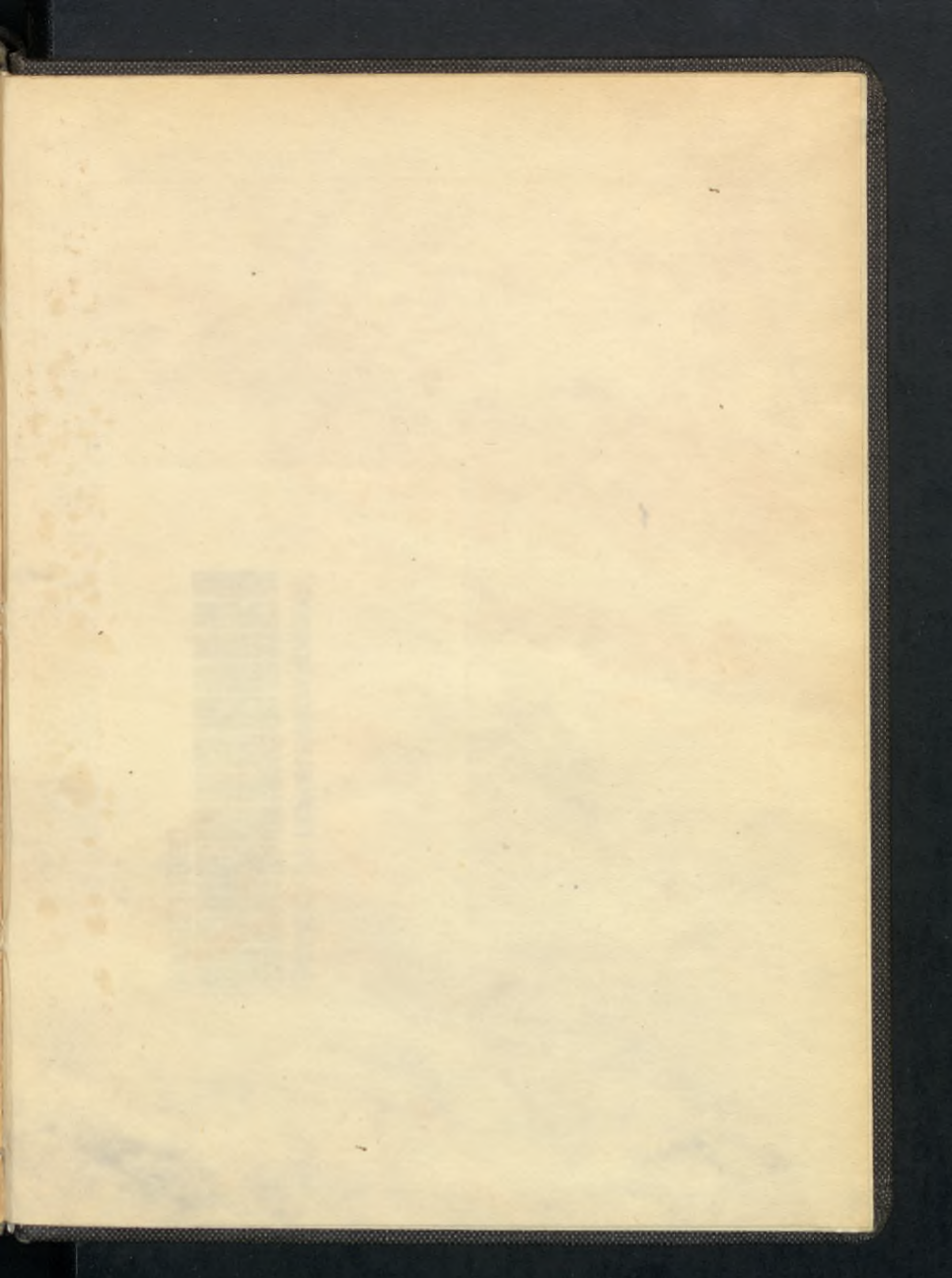
Du må tro, jag har något till kontrakt på torpet. Om jag går ifrån det, så skall det vara syn på det, och det skall värderas, hvad jag lagt ner på det, och det skall jag ha betaldt för. Det är klart, att hela torpet blir som ett käl-land på det viset. Husbond har talat vid riksdagsman att ställa om så, att det blir lag på det vid alla arrenden och att boställen och kronojord skall skiftas sönder och säljas på afbetalning åt fattiga karlar, alldeles som ni har det i Amerika. Då blir det nya tag här, du! Då har vi det lika bra som ni i Amerika och så få vi vara kvar i Sverge till på köpet, och hur det är, så är det alt bra, om en kan slippa resa till främmande land för att få sitt bröd, för blodet är tjockare än vatten, som de säga. Det är ju alldeles märkvärdigt, att kungen och de, som styra och ställa, inte tänkt på det, utan förslaget skall få lof att komma från en bonde. Nog fins det jord, bara en får bruka henne, och det är väl mer till landets bästa, än att det kraftigaste folket skall behöfva fara utrikes.

Har du sett till baron något? Han skall vara kusk i Chicago, säga de här. Det är annat don. än när han lät sin rättare fösa med oss! Rättarn är kvar hos den, som har arrenderat herrgården. Husbond var där tils 14 mars och skötte det som en karl utan att pina folket. Han var allmänt afhållen, och barons bror, öfversten,

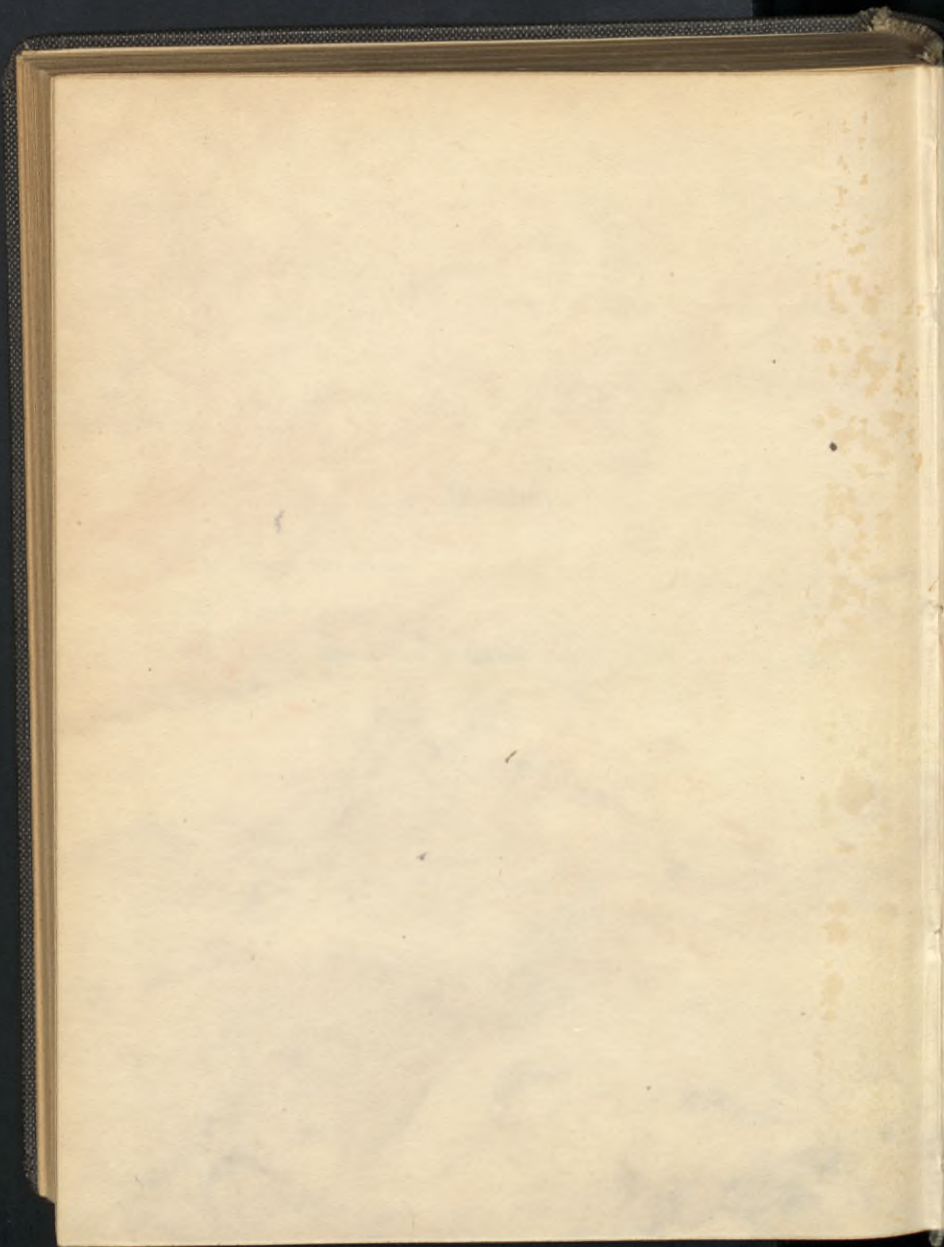
lär ha styrt om så, att husbond fick 2,000 riksdaler för den tiden, han stod före altsammans.

Jag har just ingenting mer att skrifva för denna gång. Nu har du ju fått veta, hur jag har det, och det kan ju vara roligt att följa med hvarandras öden, fast vi äro skilda på så långt håll. Bägge tvillingarne lefva och äro krya, och pojken, som är mer försigkommen än flickan, går redan bra nog stadigt. Maja skickar dig och Stafva en kär hälsning, och hon säger, att jag får lof att skrifva, att hon har fått tillbaka sin gamle Lars. För nu kan jag sjunga och föra raljeri igen, som jag gjorde, när jag var pojke. Ja, hälsa allesammans de dina och Gud låte det alltid gå dig väl i handom, önskas dig af

din trogne vän
Lars Andersson."

600211380

Göteborgs universitetsbibliotek

